

VIGILIA



VI. ÉVFOLYAM
1940 DECEMBER

TARTALOM:

NÉPEK KARÁCSONYA (versek)

GIOVANNI PAPINI: Egy párisi karácsony

MÉCS LÁSZLÓ: Riport egy ingyentemetésről — Novembervégi séta (versek)

ANGYAL ENDRE: Csiksomlyói misztériumok

MAGYAR BAROKK HUMANISTÁK. Oláh Miklós (1493-1568.)

JANUS PANNONIUS: Krisztus születésére (vers)

BÓKA LÁSZLÓ: Apparuit...

LOVASS GYULA: A Thibault-család

GALLAY SÁNDOR: Egy újszülött vershez 1940-ben (vers)
Szent László legendájából

IJJAS ANTAL: Külvárosi éjszaka (regény)

ROZVÁNYI VILMOS: Üzenet magunknak, Lelkesedés (versek)

FIATAL KÖLTŐK:

CSEREI SZÁSZ LÁSZLÓ: Elmennék... — **HEGEDŰS ZOLTÁN:** Csodák — **IMECS BÉLA:** Nagymosás — **SEMJÉN GYULA:** Az őszi naphoz — **TŰZ TAMÁS:** Tétovázás
VÉGH GYÖRGY: Lázálomban

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG

Z. GÁCS GYÖRGY: Művészet és modern állam

KÖNYVEK

RAICS ISTVÁN: Just Béla: Szagosmise — **FÉNYI ANDRÁS:** Pálffy János: Emlékezések erdélyiek — **DEMÉNY JÁNOS:** Várkonyi Nándor: Magyar katonaköltők

POGÁNY Ö. GÁBOR: De profundis (Koffán Károly metszetei)

FÉNYI ANDRÁS: R. C. Hutchinson: Testamentum

SZERKESZTI:

POSSONYI LÁSZLÓ ÉS IJJAS ANTAL

VIGILIA

MUNKABIZOTTSÁG:

HARSÁNYI LAJOS, SIK SÁNDOR, MÉCS LÁSZI
ARADI ZSOLT, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA, RÓNAY GYÖRGY

FŐSZERKESZTŐ:

POSSONYI LÁSZLÓ

Megjelenik havonta 15-én, évi 500 oldal terjedelemben

Előfizetési ára egy évre belföldön 10 pengő, félévre 5 pengő. Külföldre Romániában 400 lei, Szlovákiában 60 korona, egyéb külföldön 12 pengő.

Vállalatoknak
évi előfizetési díj 40 pengő.

Egyes szám ára 1 pengő.

Főbizománnyos: Cserépfalvi, Budapest, IV. kerület, Váci-utca 10. szám.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV., Kecskeméti-utca 2.
Telefonszám: 38—44—10. Postatakarékpénztári csekkszám: 20.668.

Minden cikkért szerzője felelős.



Kéziratokat nem adunk vissza.

A VIGILIA példányonként kap-
ható minden könyvesboltban.

A VIGILIA

hatodik évfolyamának decemberi számát tesszük le olvasóink asztalára. Hat év alatt jelentős folyóiratok születtek és múltak ki, de a Vigilia — anélkül, hogy bármiben is engedett volna az elindulás-kor maga elé tűzött eszményekből — tovább él, virágzik és gyümölcsözik. Hűséges előfizetőink és olvasóink nélkül ez aligha történt volna meg.

A hetedik évfolyam küszöbén örömmel tudatjuk előfizetőinkkel és barátainkkal, hogy 1941 januártól kezdve *Mécs László*, aki egyébként kezdettől fogva velünk volt és a szerkesztőbizottságban is helyet foglalt, mint a VIGILIA főszerkesztője még tevékenyebb szerepet vállal folyóiratunk irányításában. Azt hisszük, szükségtelen Mécs Lászlót méltatni: híre régen túljutott országunk határán, verseit Párizsban éppúgy ismerik és értékelik, mint Berlinben vagy Amszterdamban. A VIGILIA januári számának élén ő maga fogja körvonalazni a folyóirattal kapcsolatos elgondolásainkat és terveinket.

A VIGILIA írói és munkabizottsági gárdájához is újabb nevek csatlakoznak s velünk együtt vállvetett erővel dolgoznak a folyóirat egyre jobban mélyülő és kiszélesedő programjának megvalósításán.

A VIGILIA előfizetői 1940-ben a *Mi Európaiak* című könyvet kapták illetménykötetül. 1941-re Just Bélának, a nagyszerű „Hajnali kettő” szerzőjének új regényét, a

S Z A G O S M I S É T

adjuk díjtalan illetménykötetként azoknak, akik 1940 végéig rendezték előfizetésüket, s 1941-re legalább a félévi előfizetési díjat (5 pengő) a mellékelt csekk-lapon beküldik.

A kétszázhatvan oldalas, szépkiállítású regény most jelent meg. Aki már karácsony előtt meg akarja kapni, küldje be az előfizetési díjat és kiadóhivatalunk *azonnal* elküldi a könyvet. Ha valaki a fűzött példány helyett sötétzöld selyemvásznon kötött példányt óhajt, jelezze ezt a csekk-lapon s küldjön be 1 pengő és 20 fillérrel többet.

A SZAGOSMISE bolti ára fűzve 3.80 P, kötve 5.50 P. Ha a Vigilia előfizetői vagy olvasói valakinek karácsonyi ajándékkul óhajtják adni Just Béla regényét, melyet jelen számunk kritikai rovatában ismer-tetünk, 2.80 P, illetve kötve 4 pengős kedvezményes áron megkaphatják a kiadóhivataltól, az összeg előzetes beküldése után.

NÉPEK KARÁCSONYA

XIII. SZÁZADBELI LATIN KÖLTŐ:

KARÁCSONY

Siessünk Betlehembe,
szeretet szárnya, szállj,
hogy a szép Újszülöttre
mihamar rátalálj.

Kit már századok óta
buzgón áhítózunk,
meghozza ez az óra
imádott Jézusunk.

A teremtés királya,
Úr télen és időn
a sáros földre szálla,
sorsunk testvére lőn.

Hozzá hív most a hála,
hisz emberi nemünk
megváltást kapott nála
s benne jobbak leszünk.

Mit adhatok azért én
édes Jézus neked?
A szeretetnek éjén
örök szeretetet,

magamat istállónak,
alomnak testemet
és a szívem jászolnak
engedem át neked.

SPEYERI ÉNEKESKÖNYV, 1599:

KARÁCSONYI DAL

Jessze öreg törzséről
virágos ág fakad,
amint már mondták régtől
fogva a szent szavak.
A tél könyörtelen
s mégis virág virult ki
e bűvös éjjelen.

Ez az a tiszta rózsza,
melyről szólt Ézsaiás,
az élő Isten csókja,
ó, százszor szent csodás,
télidőre feshő
csók, melyért Máriánkat
nem érte semmi szeplő!

FRANCIA KARÁCSONYI NÉPI ÉNEK :

MA SZÜLETETT JÉZUS

Ma született Jézus! Jöjjetek, pásztorok,
mágusok, angyalok, hirdesse száz torok
hálaadásunk az égnek —
békéje legyen a népnek.

Ime itt a Kisdéd, egykoron ő léssen,
aki e világot megváltja egészen;
már most ott ragyog felette
az Úr örök szeretete.

Megszabadításunk hiszen ő akarta,
ismeretlenségbe, rongyokba takarta
kicsi Jézusunk, hogy nála
szokjunk alázatosságra.

Igazságos király, pedig még csak gyermek,
örökös mentsvára a szelid szíveknek,
felajánlom hát a szívem
néked, Jézus, Egyetlenem...

Tiéd legyen s a te dicsőséged áldja
hajnaltól estelig minden dobbanása;
nincsen immár semmi vágya,
csak hogy te légy a királya. Amen.

PAUL CLAUDEL:

EMLÉK

Emlékezem: Rio de Janeiróban volt a régi apácázárda,
ahol annyi buzgó hang búgott a *Credo* dallamára.
Gondolatban elszálok most Betlehem sötét éjjelébe,
hol kánzsás pásztorok bújnak össze tudakozva és mesélve.
Egyik kérdez, másik felel, szóhoz jutnak az öregebbek,
néha hallgatnak s ilyenkor egy kis fát a tűzre tesznek —
üdvünk útja és az övsény, amely az ég felé vezet
valamikor nekünk is ily szelíd hangon hirdettetett.

Raics István fordításai.

GIOVANNI PAPINI :

EGY PÁRISI KARÁCSONY

Életem legszomorúbb, legsötétebb, legelhagyatottabb karácsonya az volt, amelyet 1906-ban Párizsban töltöttem.

Kevés lírával jöttem (a fele annak is kölcsön volt) és sok bizakodással. Egy bölceleti munkát akartam írni francia nyelven, és a híres Alcan kiadó, Bergson ajánlására megígérte, hogy kiadja azt.

Novemberben érkeztem, esőben és sárban; a rue Bonaparte egyik nyomorúságos diákszallójában vettem ki szobát, a Saint-Germain des Prés templom közelében. A legelső emeleten helyeztek el, egy fagyos és poros cellában, amelynek legfőbb ékessége egy márványszínűre festett kandalló volt, Napoleon gipszből készült mellszobrával. Ez a mellszobor kezdetben némi bátorságot öntött belém.

De néhány nap múlva megállapítottam, hogy a hideg és a piszkosság erősen akadályozza a hősi életet, sőt még a szemlélődő életet is. Pénzem nem volt, amiből fát vagy szénét vehettem volna. Filozófiai hevületeim esténként még jobban csökkentek, amikor esténként megdermedt kezemből a toll valósággal kihullt.

A táj, melyet szobám ablakából élveztem, nem volt sem bátorító, sem vigasztaló. Az ablak egy nagy, homályos udvarra nyílt, melyet fekete, nyirkos falak vettek körül s csak a szennyvízhálózat csövei és az árnyékszékék kis ablakai díszítettek. El lehet képzelni, milyen ihlet szállhatott fel ebből a szörnyű négyesögből! Csak azért nem öltem meg magamat életemnek ebben a pillanatában, mert az öngyilkosság ösztöne távol áll természetemtől.

Eljött a karácsony. Egyedül voltam. Egyetlen párizsi barátom nem tudott velem lenni ezen a napon. Előző este azt olvastam az utcasarki hirdetésekben, hogy az egyik Sorbonne-melletti templomban Bachot fognak játszani: *Szent Máté passióját*, azt hiszem. Kora reggel — az ég éppolyan piszkos volt, mint a levegő — nekiindultam, hogy megkeressem ezt a templomot. Nem sikerült ráakadnom. A Sorbonne zárva volt; a Sorbonne kápolnája zárva volt; a boltok zárva voltak; az ég zárt volt; az emberek arca még a szokottnál is zártabb volt.

Ekkor az a gondolatom támadt, hogy elmegyek a Notre-Dame-ba. Az legalább nyitva lesz ezen a napon; valószínűleg mise is lesz. Abban az időben sohasem jártam misére, de aznap reggel — csak azért, hogy együtt érezzem magamat a többiekkel, valaki mellett, az utcáknál és a kávéházaknál

tisztább világban — hajlandó voltam szeretni még Azt is, akinek a születése annyi sok magányt teremtett.

Alig léptem be a hatalmas katedrálisba, rögtön láttam, hogy nincs hely számomra. A templomhajóban sűrű pad-sorok álltak, s csak azoknak a díszes ruházatú templomszolgáknak az engedélyével lehetett odajutni, akiknek az elegáns hölgyek valami titokzatos *laisser-passer*-t mutattak fel. A katedrális többi része kibérelt és kibérelhető székekkel volt tele és a sekrestyések, akik a kölcsönzés műveletét végezték, úgy néztek rám, aki ott álltam rossz ruhámban, mint valami betolakodott haszontalan emberre. Letérdelhettem volna, de nem akartam letérdelni. A távoli oltártól egyetlen hang sem jutott el hozzám. Itt bent a templomban még jobban fáztam, mint kint a téren. Ebben a templomban, mely inkább hasonlított hangversenyteremhez, mint imádkozó helyhez, még kétségbeesettebben egyedül éreztem magamat.

Lassan, nehezen érkezett a délebed ideje. Rendszerint egy diákvendéglőben étkeztem, a Boulevard Saint-Germain közelében. A földszinten kávéházhoz hasonló helyiség volt. Ha az ember felkapaszkodott a sáros csigalépcsőn, egy hatalmas terembe jutott, melyet teljesen megtöltött a nevetgélő, beszélgető és étkező diáksereg.

De most karácsony napja volt. Mindenki hazautazott. Azok pedig, akik nem tudtak vidéki otthonukba eljutni, bárati házak vendégei voltak. Csak egy magamfajta szegény baglyot láttam ott, és egy középkorú nőt, aki mindig fölöslegesnek és ügyefogyottnak látszott a jókedvű nyomorúságos társaság zsvivaja közepette. Most hirtelen úgy tűnt fel nekem, mintha a szürke évszázadok mostohalánya lenne, az örök özvegy, akit mindörökre kizártak az örömből.

Úgy-ahogy elfogyasztottam a szerény kis ebédet, a csendben, mely egy betegszoba virrasztó csendjére emlékeztetett: étvágy, kedv nélkül. Az újság, melyet kiterítettem tányérom mellé, nyomdafesték és napihírek rossz szagát lehelte felém. Amikor lenyeltem egy alma utolsó negyedét, a szórtlan pincér, aki állandóan kiszolgált engem, odajött s egy tálat tett elém, melyen hat-hét fekete szivar és ugyanannyi árpacukor-rúd hevert.

— Tessék választani, uram.

Nem szoktam szivarozni, és már gyermek sem voltam, hogy értékeljem a cukorszivarokat. A két ajándékból azt választottam, amit kevésbé útáltam: az árpacukrot. Ez volt az egyetlen ajándék (ha ugyan annak nevezhető: mert két frankot fizettem érte), amelyet karácsonyra kaptam, én a magányos idegen, aki kétszeresen idegen és ezerszeresen magányos voltam.

Zsebredugtam a sárgás és szurkos rudat és kiléptem az elhagyott körútra. Esett az eső, minden sáros volt, nem éreztem semmi bátorítót magam körül, nem tudtam, hova mehetnék, hogy álomba ringassam vagy legalább lecsende-

sítsem szomorúságomat. Máskor az Odéon árkádjai alá mentem, nézegettem a könyveket, átlapozgattam a folyóiratokat. Karácsony napján minden elhagyott, bezárt, eltorlaszolt volt. Csak az ellenséges utcák voltak az enyémekek egy városban, ahol mindenki örült a tűzhelyének. A Szajna partjára értem. Egy hid mellett hirtelen megpillantottam egy indulásrakész hajót.

-- Hová megy?

-- Saint-Cloud-ba.

-- Menjünk Saint-Cloud-ba.

Hallottam, hogy az szép hely, kastéllyal és gyönyörű parkkal. Beszálltam. A hajó füstölögve elindult, a folyó füstjeinek közepette. Elhaladtunk az Eiffel-torony rozsdás csontváza mellett, azután csunya külvárosok, színtelen mezők, kísérteties villák, kihalt utak és romok következtek. Ha a hajóhídon maradok, átjár a nedves hideg és az éles szél megkönnyeztet. De bent, ahol a többiek tartózkodtak, méginkább fagyoskodtam idegen szemek tűzésében, melyek ségényes ruházatomat és idegenes, sovány arcomat vizsgálgatták. Sohasem éreztem magamat ilyen elhagyottnak a földön, ilyen mindenki által kiveri kutyának.

Alkonyatkor érkezünk Saint-Cloud-ba. Leszálltam a hajóról, de nem tudtam, mitévő legyek. Merrefelé menjek? A kastély valószínűleg zárva és a park is lakat alatt. Nem ismerem az utat. Nem mertem megkérdezni, féltékenységből, fáradságból, attól féltem, nem értem meg, mit válaszolnak és eltévedek. A kikötő mellett kávéházak feküdtek; szesztől vörös polgárok és ünneplőbe öltözött munkások járkáltak ki-be. Karjukon nők voltak, akik nevetgéltek, szaggatottan és élesen, ahogyan akkor nevet az ember, ha fájdalmát akarja elnyomni vagy lelkiismeretfurdalását elrejtteni. Megijedtem önmagamtól, a homálytól, az ismeretlentől. A nappal utolsó fénye kialudt; mintha a köd megdagadt volna, hogy segítse elrejtteni az éjnek az élvezetek csöndjét.

Két lépésnyire egy villamost pillantottam meg, félig üresen állt.

-- Hová mennek?

-- Párizsba.

-- Menjünk vissza Párizsba.

Mennyi ideig tartott ez az út az ablaküvegek és a kerek lassú zörgése közepette? Egy óráig? Két óráig? Sötét éjszaka volt, amikor megérkeztünk a Louvre monarchikus épülete elé, ahol fogolyként vártak rám toszkánai testvéreim: Giotto, Angelico, Benozzo.

Aznap este mégcsak nem is ettem. Nyolc előtt bebujtam az ágyba, így legalább nem vacog a fogam. Sohasem szerettem annyira hazámat, mint ezen az éjszakán. Kék, egek, szelíd, meleg szemek, szerető szavak lázas kábulataiban zárult le számomra Krisztus születésének napja, ezerkilencszázhat évvel a Megtestesülés után.

Füsi József fordítása.

MÉCS LÁSZLÓ:

VERSEK*

RIPORT EGY INGYENTEMETÉSRŐL

Cigánysor. Dögtér. Téli faluvég.
Földkunyhó. Havon emberhulladék.
Bent szalma egy sarokban, semmi más.
Egy üstben fortyog a döghús-gulyás.

A szalmán kis koporsó. Benne holt
kiseded. Az anyja néha felsikolt.
Az asszony vézna, vén, pupos, kicsiny.
Hogy nyílt ki ebből csók, szerelmi csiny?

Hogy volt ennek tizennégy gyermeke?
S miért van az, hogy a halál-eke
mind beszántotta? Könnyel küszködik
szempárom: ez a tizenötödik!

A férj gyepmester. Gúnyból nevezik
aranybányásznak. Most nem érez itt
sok bánatot, mert kis pálinka-írt
szedett be, míg kiásta kint a sírt.

Pár utcagyerek lézeng és röhög.
Kutyák ugatnak, kemény hó-rögöt
dob rájuk egy kölyök, míg temetünk.
Jókedvem pillangója messzetűnt.

Nem búsul itt a sírnak férgé sem.
A kántor mintha kissé mérgesen
kántálna s a harang is bosszúsan
bong: rozsdá van ma a vén basszuson.

Libasorban, hasig hóban halad
csapatkánk. Itt-ott az eresz alatt
pipás parasztnép tréfát gyárt, kacsint,
a pupos lelkén nem lát bakacsint.

Sok szív elcsúszik a Nyomor jegén!
Kinek fáj most e fájdalmas szegény?
Jézusnak a kereszt három szegén:
Csak Ő búsul most, a pupos, meg én.

* A költő új kötetéből, mely FORGÓSZINPAD címmel a napokban jelenik meg.

Elől megyek. Elém vág az apa.
Lábán rongy-bakkancs, markában kapa,
rongy-bakkancsral tapos nekem utat!
(Ki méri meg az emberszív-kutat??)

Nem tenné ő se, volna csak nagyúr!)
Majd sírba ugrik a cigány vadul,
a koporsót elkapja hevesen
s csókot cuppant rá szenvedélyesen.

A csók nyoma megcsillan a napon
s rög hull rá. A nő jajgat: „Főpapom,
a jó Isten mért tette ezt velem?!”
Válasz helyett eltűnők hirtelen.

NOVEMBERVÉGI SÉTA

Az ős haldoklik. A fényharsonák
rozsdásak. Sétám üvegházon át
vezet: még látok sok szegfűt, cikláment:
nem mondtak még a kacagásra Ament.

A dolog tényleg nagyon egyszerű:
mesterséges meleg kell és derű
s Versailles kacag! Választottaknak jó itt:
nem bántja félsz a szalonok lakóit.

Szín-versenyt játszanak mint a gyermekek.
Hogy kint fagyország fala megreped
s jégkorszak jó: nem sejtik. Nappal-éjjel
elbabrálgatnak tarka-barka kéjjel.

Erdőbe értem. Lám, a milliók,
a tömegek, a rosszak és a jók,
megérik mind a világhatárlizmát
s hogy földrengést rázhatnak fátum-csizmák.

Magábaszállni készül minden itt.
Lelkigyakorlat. Görcsét, szégyenít
meggyónja minden. Kertek, erdők, pampák
levetkőzték a lakodalmi pompát.

Bűnbánat kell, nem strucc-vágy, sport-vita.
Gyökérig kérdez a jezsuita
páter, a tél s lehull, mi pudvás, ronda.
Nem tréfál: jég az agy s a reverenda.

S ha kigyónják a pudvát és a kint:
Nap-ostyával megáldoztatja mind,
Isten-áram fut fába, rozszba, gazba
s felöltözik a Föld az új tavaszba.

CSIKSOMLYÓI MISZTÉRIUMOK

Sokat emlegetik mostanában a százötvenéves magyar színjátszást, s nem gondolnak arra, mennyire szegényes ez az időtartam önmagában. Büszkeségünk nem csupán ez a százötven év, hanem az is, ami előtte történt, a csíki székelység bűcsújáráhelyén. A liberális kor irodalomszemlélete csak a világi színjátszást vette igazán művészetszámba, és lesajnálva említette, hogy hazánkban a magyar színművészet csak a 18. század végén indult meg nagy-szegényesen. A színpadi művészet *vallásos gyökereit* semmibe vette a 19. század, s nem is szerzett róla komoly tudomást. Az egyoldalú *Shakespeare-kultusz* pedig *Calderón* és *Corneille* érdemeit állította háttérbe. Pedig ez a két nagy latin géniusz a jezsuiták vallásos színművészetén nevelkedett,, belőle szívta mindvégig ihlető nedveit.

Mégis, mintha már tisztulna az irodalmi liberalizmus köde. Egy kis füzet, Erdély visszatért részeinek idegenforgalmi ismertetése már Csíksomlyót említi az első magyar drámai előadások színhelyeként. Possonyi László pedig a Vigilia eucharisztikus számában közölt kis mutatványt, szellemes bevezető-sorok kíséretében, a csíksomlyói nagypénteki misztériumokból.

Itt, a katolikus székelység szellemi középpontjában született meg a magyar színjátszás! Itt folytak 1721-től a 18. század végéig rendszeresen ismétlődő magyarnyelvű előadások! Csíksomlyó a híd, amely a 18. század előtti elszórt kísérletekből a 19. és 20. század felé vezet! A sokat emlegetett 1790-es Igazházi-előadás már csak a második korszakot nyitja meg: az első korszak Erdélyé, a székelyeké és a katolicizmusé!

Híd ez a csíksomlyói székely művészet szellemtörténeti értelemben is, a metafizikai lendület, misztikából fakadó életszemlélet hídja középkor, barokk és romantika közt, a gótikus misztériumdráma, a barokk világszínjáték és a romantika Faustja, Ember tragédiája közt. Amikor a székely hegyek közt a ferences atyák klostromában az ifjúság ezeket a misztériumokat bemutatja, Nyugaton gótika és barokk, misztika és irracionalizmus örökségéből új lendület születik, lázad az üres és lapos fölvilágosodás ellen, és bátyját emel a 19. század elejére, ahonnan az igaz Szellem állhatja a harcot a későbbi évtizedek sivár anyagelvűsége, érdekhajhászó túlekedése ellenében. Ezekben az években írja Goethe az Úrfaustot, Klopstock a Messiást. De a Faust és a Messiás világa a legkeletibb magyar törzs lelkétől sem állt távol. A csík-



somlyói nagypénteki misztériumok nem egy darabja szellem-történeti szempontból *Calderón* és *Klopstock*, *Goethe* közt áll, és a latin barokk nagy költőjétől a germán romantika nagy költői felé mutat. Fölbukkan a Faust-téma, itt még a régi, népkönyvszerűen zord befejezéssel. Az 1760-iki misztériumban a passió mellett szerepel Wolfgangus, az istenes életű ifjú, akit azonban az ördög, a Világ és a Gyönyör meg-rontanak, a király udvarába vezetnek, ahol Lucretia iránt bűnös szerelemre gyullad. Hiába inti a király, hiába lát álmot: megátalkodik és elkárhozik. Az 1744-iki misztérium pedig *Klopstockra* és *Miltonra* emlékeztetően adja első jelenetében Lucifernek és lázadó angyalainak harcát Isten és Szent Mihály arkangyal ellen, és bukását. Amint pedig *Klopstock* Messiásában a bűnbánó ördögöt, Abadonát, megtéríti és égbe emeli töredelmessége és az isteni kegyelem, úgy az 1741-es misztériumban a hét főbűn tér meg és nyer bocsánatot Krisztus sebeit szemlélvén.

Amint viszont a német romantikusok mögött *Calderón*, *Calderón* mögött pedig a középkor áll, úgy bukkannak elénk a csíksomlyói misztériumokban is ősi rétegek. „A középkor szelleme és a barokk vallásos ihletettsége egyesült ezekben a misztérium-játékokban” írja *Possanyi László*. A középkor skolasztikája egyetemes volt, de egyetemes, univerzalista a barokk gondolat is. *Szent Tamás* és *Leibnitz* egyaránt a nagy világ-egység gondolkodói. És ezt a kozmikus, Isten végtelenségébe torkolló világ-egységet tárják elénk a csíksomlyói játékok! Az 1744-iki misztériumban az angyalok harca után Lucifer bukott hadát látjuk, amint az emberiség ellen terveket főz, és Daemont küldi a paradicsomba, aki az első emberpárt bűnre csábítja. Majd Kain gyilkosságát látjuk és Lucifer örömét, aki maga elé hozatja az elkárhzottakat és kínos büntetéssel sújtja őket. Majd Virtus jelenik meg, hogy magához hívja az embereket. De a Világ, a Test és az Ördög is megjelennek, és igyekeznek embereket hódítani. Ekkor jön Krisztus, hogy megkezdje a megváltás művét. A megváltás kereteként tehát az egész emberiség nagy drámája megjelenik előttünk.

Ilyen barokk „Ember tragédiája” a nagyszerű 1766-iki misztérium is. A prológus után az ördögök tanácskoznak, hogyan árthatnának az emberiségnek. Ez a jelenet középkori örökség. Középkori módon váltakozik a megrázó a játékosal is, mert a jelenet végén megjelenik az ördöggyermek, a kis Luciper:

*FILIUS LUCIPERI. Oh Luciper apó, énis had mennyek ell,
Mert meg lád, próbálak a kiss gyermekekkel,
Meg tanítam őket mondani hogy mint kell
Ebb s dísznó mátrátát s többeket ezeket.*

*LUCIPER. Hallgass te rút tacszó, neis mérj szollani,
Meny haza pokolba, tanulj tüzet tenni,
Hiszem te ő verek kezdenél jáczadni!*

A második jelenetben Ádám és Éva jelennek meg a paradicsomban. Gyönyörű barokk Isten-dícséret misztikus távlatokat föltáró szavaival kezdődik Ádám beszéde:

*A vég nélkül való isteni bölcsesség,
Kezdetet nem tudó királji nagy Felség,
Személyében Három Egy állatú Méljség,
Ki önnön magától egészen errőség,
Öröktül el rendelt kegyes Decretumát,
A Teremtés iránt való szép szándékát,
Az üdőben véghez vinni akkarattyát,
Kíváná mutatni atyai jó voltát.
De hogy bölcsességét jobban meg mutatná,
Isteni jó voltát ki nyilatkoztatná,
Mindenhatóságát nyilván meg próbálná,
Ime embert alkat, hogy ötet áldaná.*

Az égből angyal jelenik meg, hogy Isten parancsára figyelmeztesse Ádámot. De az ördög szavaira Éva vétkezik, és férjével együtt eszik a tiltott gyümölcsből. Ekkor újabb vízió jelenik meg, az Atyaisten és a paradicsomból kiűző angyal. Lucifer örvendezik, Diabolus primus pedig magával hozza a Világot és a Testet, akik elűzik a Lelkiismeretet az ifjú Sportanus mellől. Az ősszülők mellett tehát megjelenik a későbbi ember is. Sportanust barátja, Arduinus, fényes lakomára hívja. Arduinus tulajdonképen magyar Don Juan: ő is vacsorára hívja a halottat, amikor az előtte fekvő koponyához beszél:

*Jó napot te neked kopas kálvária,
Nem lesz sok vendégem ma jőj vacsorámra!
Szívemnek mi légyen az ő akarattya,
Had tudhasd s felel meg nékem mind azakra!
Első conclusiom e lészen én nékem:
Hol van maradásad s én hova vitetem,
Ha vagyon-é Isten meljet kelljen félnem,
Miképen rendeljem az én vig életem?
Hogy most pokol volna, vallam hazugságnak,
Hogy egy Isten volna, tartam találmánnak,
Hogy világ el múlték, csupa Hamisságnak,
Hogy az ember meg hall, vélem katságásnak.
Azért mind ezeket én akaram tudni.
Ell jőj, kénszeríttek, hogy meg tud mondani,
Tudván életemet jó rendekben szabni
És több vigasságban magamat mulatni.*

De a gúnyolódó bűnöst szörnyű sors éri: a vacsoránál megjelenik a halott, illetve maga a Halál, keresztültör a fegyveres őrségen, Arduinus mellé ül, és elmondja közeli srosát:

*Oljan heljre menyünk a hol semmi jónak
Sem hire sem neve nincs az Uraságnak,
Hanem az öröké való koptalásnak,
Kigyó s rút békákkal való jó lakásnak,*

*Ott az igaz Istent soha nem láthattuk,
 Hanem az ördögell ott öröké lakunk,
 Az imádság heljét rútol káromkadunk,
 Pokolbeli tüztül ottan kinasztatunk.
 Varas békák marják a mi tagjainkat,
 Kutyák hasagattják minden csontainkat,
 Mérgek férgek húzzák vonyák inainkat,
 Eképpen fizettyük sok bujaságainkat.*

A kései középkor, *Brueghel* és *Bosch* pokol-ábrázolásai élnek ezekben a versekben tovább, de a *keleti barokk* szelleme is, amely különös vonzalommal őrizte meg ezt a zord és vad örökséget. *Amade* Antal versei a pokolról ugyanebben a szel-
 lemben fogantak.

Aristippus hírt hall ugyan barátja sorsáról és végzetéről, de nem hiszi el a hírt, hanem tovább enged. Test és Világ csábításainak. Ekkor nagyszerű barokk vízió tárul elénk. Megjelenik a Szentháromság, és elhatározza a megváltást. Az első két isteni személy előbb ugyan el akarja törölni az emberi nemzetséget, hiába könyörög Ádám, de a Fiú maga vállalja az engesztelés művét. Ezután már a földreszállt Krisztust látjuk, amint az embereket tanítja. Szavai nyomán Sportanus és Dolus, a két gonosz cimborá megtér. Sportanus szavai az erdélyi barokk keleties túláradásával tárják elénk lelkét:

*Oh meg mérhetetlen Irgalmú Istenem,
 Szájam fel táltani, oh jaj, hogy mérészlem,
 Hogy kegyelmet kérjek, jaj hogyis emlitem,
 Tenger fővenyénel mert számassabb vétkeim!
 Hogy vettettem volna a kénköves tóba,
 Ezernyi ezerszer érdemlettem volna,
 Ha Isten kegyelme nem őrizet volna,
 Holott ingerlettem őt sokszor haragra.
 Mert mert én voltam az, a kinek értelme
 Nem volt, mint öszvérnek, hanem ell merülve
 A festet életben torkig, mint tengerbe,
 Voltam bujaságba, kinek kin az vége.*

Test, Világ és Aristippus azonban gyűlölettel nézik az Üdvözítő útját: ezért váddal illetik őt Heródes és a zsidó főpapok eiőt, Júdást pedig az ördögök urának elárulására csábítják. Az imádkozó Jézust a hűtlen tanítvány vezetésével el is fogják az Olajfák hegyén, a zsidó papok és Pilátus elé hurcolják. De Júdást önvád gyöttri, felköti magát és az ördögök elragadják. Majd ismét Krisztust látjuk, amint kimondják reá a halálos ítéletet. Mielőtt magát a Golgotha jelenetét láthatnánk, Mária siralma elevenedik meg, a barokk szentimentalizmus eszközeivel, beáradó angyali jelenéssel. A Szűzanya fiát keresi: ekkor Gábrriel angyal hírül hozza, hogy halálra ítélték. Mária elájul. Két angyal száll le, hogy énekel sirassa sorsát, s hogy igazi barokk módon együttzokogásra és bánatra szólítsa fel a nézőket:

Ah férfiak s Asszonyak,
 Ah sirjatak,
 Zokogjatak
 Fájdalmas Máriával,
 Szenvedő Kristus Annával,
 Jaj fogjatak,
 Ah tarcsátak
 Ölet az Angyalakkal!
 Im ell lankat s bágygyadat
 A Kristusnak,
 Szent fiának
 Hogy nagy kinnyai vadnak!
 Kezibe akatt sidóknak,
 Mégis vígan,
 Melj nagy bátran
 Minyájon bünbe úsztak.
 Jaj hát gyilkos, haragas,
 Káramkadó,
 Rágalmazó,
 Ne bány így Isteneddel,
 És a fájdalmas szüzzel!
 Ah nem így kell
 Ah nem így kell,
 Jóért fizetni bűnnel!

Az újra feléledő Szent Szűz most a barokk kozmikus érzés hangján a természethez fordul fájdalmával:

*Jaj, jaj hová légyek keserűségemben,
 Nincs már reményem világon senkiben,
 Már vagyok és lések az nagy sérelemben,
 Mert szent fiam vagyan hohérok kezében!
 Oh hegyek és völgyek engem segéljetek,
 Fű, fa s minden erdők most keseregjetek,
 Mert nem vigasztalnak engem az emberek,
 Noha az én fiam szenved ő érettek!*

Végül föltáruul a Golgotha színe, ahol durva katonák a keresztre szegzik Jézust, aki meghal az emberiségért. A Vigiliában már közölt Epilógus pedig a keresztáldozatot egybekapcsolja az „ember tragédiájával”, az emberi történettel, mint a bűnösök megváltását. Majd inti a bűnöst, szálljon magába, és nézze, hogy ő is oka volt Krisztus kínjának.

Ezzel a gótikus-barokk univerzalizmussal tárja föl a csíksomlyói misztériumdráma a passiót, és állítja bele egyetemes távlatokba. Így szemlélte Calderón is az emberi történetet. Kozmikus drámájával, a Nagy Világszínjátékkal önként kínálkozik összevetésre az 1752-iki csíksomlyói misztérium, ez a *székely világdráma*. A kozmikus keret a Két Zászló, Szent Mihály arkangyal és a lázadó Lucifer hadának küzdelme. Ezt a kozmikus gondolatot teljesítik be földi létükben a világszínjáték különböző szerepei. A természet világában a fák királyválasztásánál folyik le ez a harc. A fák sok vita után a kis szerény galagonyabokrot választják királyuknak, aki tüzet bocsát azután a gögös, lázadó cédrusokra. Az őszövétségi

sikon a nagyratörő Adonias király képviseli a luciperi gonoszság szellemét. Őt győzi le az igaz Salamon. A passióban pedig Krisztus a jóság hőse, az ellene acsarkodó sátánok, és eszközük, a zsidók, a gonoszság hordozói. A negyedik sík pedig önmagában véve is valóságos kis calderóni misztérium. Megjelenik az Égi Szeretet (Amor Divinus) és Krisztus keresztjéhez küldi a Földi Szeretetet. (Amor Mundanus.) Luciper szolgálai viszont az embereket kísértik: a Góg a szegény vándort, a Test a rest diákot, a Kapzsiság a gazdagot, a Paráznaság a világ barátját. A Gazdag itt is, mint *Calderónnál*, megveti a koldust:

*Meg untam házomnál én már a sok kérőt,
Gyakran térden álva látván szemem előtt.
Hát a kit a sok rosz cselédem veszteget
Naponként; ne látnám bár én soha őket!*

S mint *Calderónnál* a Kegyelem Törvénye, úgy itt az Égi Szeretet jelenik meg újból. Mint Bernininél Szent Teréziát az angyal, úgy ő is az *amor sanctus* nyilával sebzi meg az emberi nem három Géniuszát:

*Valakit e nyíllal én meg sebesítek,
Lészen oka annak, lelki sebben essék,
S hogy a vigasságtól azzall el távozzék
És Krisztus keresztje szívében zárassék.*

A három Génius megtér és Isten barátjává (Teophilus) változik, a kereszt alatt. Az Epilógusban pedig, mint a Nagy Világszínházban a Mester, a Judex vivorum et mortuorum mondja ki az ítéletet Luciper minden híve, a gonosz zászló minden követője fölött. Mert a cselekmény minden ága együvé tartozott, minden egymást értelmezte. A tövises galagonyabokor a Megváltó töviskoszorújára utalt, Salamon királysága pedig Krisztus Királyságára. Hisz Sadoch ezekkel a szavakkal kente királyá:

*Ezen kenet légye Salamont Kristusá,
Igen nagy felségű hatalmas királyá,
Emelkedjék széke éppen az egekig,
Az ő ellenségé essenek pokolig!*

A passió pedig a három emberi Géniusz megtérésébe is bekapcsolódik, hisz az Égi Szeretet a feszület alatt sebzi meg szívüket!

A gótikus-barokk szemlélet értelmében mindnyájan csak szereplők, bábok vagyunk a nagy világszínhádon: ezért függ össze minden mindennel, s ezért áll mélyebb, misztikus értelem a földi jelenségek mögött. Így magyarázhatók a többi misztériumok Oberammergaur emlékeztető „előképei”, mint az 1723-iki előadása, ahol Joab és Amasa, Tóbiás és az angyal, Judit és Holofernes története szerepel előképként. A barokk kozmikus szemlélet magyarázza meg a víziók szere-

peltetését is, nemkülönben az 1721-iki játék érdekes jelenetét, ahol az égiek a megváltásról tanácskoznak. Az Isteni Harag az embereket el akarja pusztítani, Igazság és Irgalom azonban az ember mellett emelnek szót, és a Fiút jelölik ki megváltónak. Az Ige is megszólal, és kijelenti, hogy kész meghalni az emberért. Látszólag naiv módon polytheizmussá oldódik itt föl a Szentháromság. Valójában azonban csak az isteni világerő különféle aspektusairól van szó, a barokk szemlélet megelevenítésében. A *metonimia* itt is, akárcsak *Zrinyinél* „eleven valóság, sőt objektuma a hitnek, amelyet a legmagasabb égi helyen is szankcionálnak.” (*Zolnai Béla.*) Paradox módon akár poly- és monotheizmus barokk összeegyeztetéséről beszélhetnénk!

A barokk kozmikus szemlélete nyilvánul meg az 1756-iki misztériumban is. A passió mellett tárgya az ifjú Dagobertus története, akit jámborságából az ördög bűnre csábít. Bujdosásba indul, s egy bűbájos vendéglős óhajtására megtagadja hitét. Csak Máriát nem hajlandó megtagadni, s mikor erre kerülne a sor, a templomba siet. A feszület elfordul a bűnöstől, de Mária megmenti tisztelőjét, s irgalmat esd számára. A Faust és a Csodatevő Mágus egyes részleteire kell gondolnunk, de a barokk thaumaturgikus irodalomra is, elsősorban herceg *Eszterházy Pál* Mária-csodáinak gyűjteményére. *Goethenél*, *Calderónnál* és a magyar főúr számos legendájában is erősebb a Jó, a Kegyelem, és megmenti a megtérő bűnöst.

A barokkon és az európai szellemtörténeti kapcsolatokon kívül a középkorhoz és a magyar Erdélyhez is erős szálak fűzik a csíki ferencesek drámai művészetét. Itt-ott már most sem hagyhattuk őket észrevétlenül. Részletesebb föltárásuk azonban a jövő elénk tűzött feladata lesz.

Angyal Endre



MAGYAR BAROKK HUMANISTÁK

OLÁH MIKLÓS (1493-1568)

Mátyás királlyal távoli alyafiságban állott; ifjú apród korában trónusról ábrándozott a budai palotában. Aztán Szatmári György, a hatalmas primás-kancellár titkára lett és az egyházi rendbe lépett. Ott szerezte humanista műveltségét a magyar kancelláriában, a budai udvar erasmista légkörében. Egész élete ehhez a körhöz, ehhez a szellemhez kapcsolta. A renaissancehoz, melyet már alácsótt Rotterdami Erazmus mindenre kiterjedő finom kélekedése és végképen felborított a wittenbergi hitújítás nyers naivitása. Mária királyné titkára volt Oláh Miklós, amikor a mohácsi vész menekülésre kényszeríti az udvart. Urnöje, Mária királyné, a szeszélyes, létkozó, dorbézoló fiatalasszony renaissance-lélek, eleinte humanista sznob, majd erasmista szépszellem, hogy végül Németalföld kormányzójaként és ájtatos énekek költőjeként fejezze be pályáját. Oláh vele együtt járta ezt az utat. Míg Magyarországot a török és a belső harc perzselte végig, ő a gazdag, művelt nyugaton, a pompás brüsszeli udvarban él, a világpolitika egyik tüzhelyén. Mire túl az élet delén hazatér a megváltozott hazai földre, nehezen találja helyét. A Habsburgok bizalmi embereként az ország első méltósága, esztergomi primás, fő és titkos kancellár lesz. A fényes brüsszeli napok emlékéül maga köré gyűjti a hazai humanistákat, mecenáskodik, új kancelláriai és humanista nemzedéket nevel, Istvánffy, Zsámbokyt és másokat. Megkezdí az ellenreformációt, rendezni kívánja a klérus zilált állapotát. Mindezt azonban a diplomata és a humanista felső régiókban mozgó finomságával. Már a barokkban él és működik, de nem felelji pillanatra sem ifjúsága derüesebb renaissance-világát. Ezt az ifjúkort eleveníti fel történelirői kísérleteiben, Magyarország régi állapotának leírásában és az Atilla-kultusz, a világbíró, Mátyás királyi magyar szellem ápolásában. Versei is a már letűnő telivér, régi humanizmus visszfényei. Autodidakta volta is állandóan arra készletli, hogy ifjúkori ideáljai elérésére törekedjék.

Igy állt a renaissance és a barokk határán Oláh Miklós. Mátyás király palotájából indult s a feldarabolt ország „esztergomi“ primása Nagyszombatban volt. Ifjúkori emlékekkel tért haza a boldog Nyugatról s nem találta helyét sem a feldúlt magyar földön, sem a megváltozott lelkek között. Legismertebb arképe, művészi metszet, hatalma letőpontján ábrázolja a főpapot. Gazdagöltözetű, előkelő nagyúr; mintegy megzavarva, homlokát ráncolva, ivell, bozontos szemöldöke alól, szomorúan tekint föl a kezében tartott könyvből....

MÁRIA KIRÁLYNÉ VADÁSZATA

Királyné asszony jár az erdön,
zúgnak vadászó harsonák:
Félénk nyulat, gyorslábú szarvast
egy nap ha nem hajt, ritkaság.

Dianától fél minden állat,
mert karja célt sosem hibáz:
És Máriánk, akár Diána,
Hasonlókép jeles vadász.

MÁRIA KIRÁLYNÉ KINCSTARTÓJÁRA

Sántít ám a bitang, ha fizetnie kell aranyakkal,
Hej, de sosem sántít, hogyha orozni lehet!
Hogy lehet ily nyomorék lábakkal a bűnbe rohanni
csúfos tolvajság kancsali haszna után?!

Rút, befelé görbült két lába keresztezi egymást
s hirdeti, hogy méltán jár a latorra — kereszt.

ELEGIA ROTTERDAMI ERAZMUS SIRJÁRA

Jó vándor, hogyha érdeklődve kérded,
ki nyugszik itt e néma kő alatt:
Ne menj tovább, lassítsd meg fürge lépted
s hallgasd meg róla bús siralmamat.
Erazmus hírét hallottad! Alakja
ragyogva száll új századok felé.
E sír az ő porló testét takarja,
de lelke már a fényes mennyeké.

Kicsiny volt még, de már is megcsodálták,
oly elmés volt, oly nagyszerű gyerek;
s a szárnyaló ifjú gondolkodását
bámulva nézték méltán mindenek.
Ifjúkora tanulmányok közt telt el,
szent sorsa ekkor lett a Biblia;
és férfiúvá nővén bölcs kebellet,
ő lett korának első csillaga.
Majd reszkető lábakkal jött a vénség
s nem volt nálánál mélyebb bölcselő.
Az aggkor megszikkasztja más elméjét,
de termőbb lett és egyre dúsabb ő.
Elméje minden adományát sorra
ha felsorolnám, nyelvem elakad.
Korának nagyjait mind meghaladta,
mint csillagoknak táborát a nap.
S oly tiszta erkölcsű volt életében,
hogy példaképül jobb nem kellene!
Bizonyosság erre hű emlékeképen
mindaz, mit írt szentséges szelleme.

Szerzőjük tükre, képe, élő mása,
jutalmul értük a jóknak honába,
a csillagos menny legcsúcsára ért.
Ha kérdezed, miért hull sűrű könnyem,
elmondom én, miért sír két szemem:
Világbíró Károly császár miközben
spanyol földön időz győzelmesen,
böles húga addig jó s igaz kormányval
ül Flandrián s a hús brabantokon —
Kinek híre minden királyhoz szárnyal,
Bázelben élt Erazmus akkoron.
Lenyügözték eszméi és erénye
a királynét és minket, udvarát:
Levél ment hozzá, sokfélét kérvé,
s az én kezemhez vettük választát.
Királyné asszonyt szintén úgy megnyerte,
látván, hogy bölcsünk lelke angyali,
hogy látására vágyott, feltűzelve,
és szentséges beszédet hallani.
Hát tollammal ígérve néki drága
ajándékot, magához hívta őt.
S ő több levélben hozzánk indulásra
tűzött is már közel határidőt.
Levélben hozzám drága, szent eszméi
szívéből szálltak, mely most holtra vált;
készült szülőföldjére visszatérni,
hol vártuk őt már sok-sok hú barát.

Atropos szó-fon reszkető kezekkel
s irigyen tépi szőttét Lachesis —
Hiába írta, — hozzánk már nem jött el;
tiltotta sorsa és az Isten is.

Bár mindig kissé mélabús a kedvem,
most én is sírok, fennen gyászolok.
E nap mindig sötét lesz életemben,
hogy büszkeségünk sírba hervadt.
Költők szent rendje, gyujts gyászénekekre!
Istennők, múzsák, sírván sírjátok:
Világnak dísze, szépszavú öregje,
Erazmusunk, a drága vén halott!
Ő csak hozzá vezérelt volna sorsom
és szemtől szembe láttam volna bár!
Mi haszna most gyötrődnöm és zokognom,
öklözni mellem, ő, mi haszna már!

Fonaljukat szövik-fonják a Párkák
sötéten, búsan és hatalmasan.
Nem lépi senki át a Sors határát,
mindenkinek végnapja írva van...

Fel, bárki vagy, ki lépsz e szentelt rögre,
Üdv néked, bölcs Erazmus, üdv örökre,
köszöntsд ekép az elszállt szellemet:
mennek lakója, immár üdv neked!

Brüsszel, 1536.

FARSANG ÉJSZAKÁJA BRÜGGER VÁROSÁBAN

Ma reng a tánctól minden utca
Bacchus vidám danáinál:
Jertek mulatni, jó polgárok,
az ünnep már javában áll!

Rúgják a port heves legények,
sok-sok leányka énekel.
Fáklyák és csillagok ragyognak...
Fiúk, víg éjszakára fel!

VÁLASZ KÁLNAI IMRE LEVELEIRE

Babért nem fűzött Phoebus homlokomra,
a Helikon vizét nem ittam én
és nem pihentem soha álmodozva
a Múzsáknál s a Parnassus hegyén.
Sok zúrzavaros gond is nyomja elmém
és nyugtom annyi soha nem maradt,
hogy költő legyek, úgy ahogy szeretném
s írhatnék csengő, formás dalokat.
Habár sok híres virtus vonzó képe
lángra gyújtotta hajdan keblemet,
oly régen tartó tollam tespedése,
hogy lelkemből már mindez kiveszett.
Hazám romlása is szívembe vágott,
felette oly nehéz lett az idő:
Hadával durva Marsnak lába járt ott,
sok hősi szívet vércsapra verő.
Bús Aeneas Trójának gyászos vesztét
nem bánta úgy, mint én romló hazám,
sem Hektor nője, midőn rabul vitték
Thessáliába sebes paripán.
Jó társaimért hull szemem harmatja,
kifosztott föld, legyilkolt asszonyok,
— mint viharverte tengeren a sajka,
elmém miattuk akként háborog!
Ha így megkuszál a százfejű bánat,
hogy írhatnék tudós, bölcselkedőn?
Tedd hozzá, hogy az udvari szolgálat
leköti minden maradék erőm.

Nem ihletett meg Itália földje
és nem neveltek görög iskolák,

Germánia sem hatott erkölcsömré
és sosem láttam Krakkó városát,
Nem tanítottak engem böles brabantok,
Gallia bája nekem idegen —
Ha gyöngé kézzel pengetem a lantot,
a hallgatag könyv volt csak mesterem.
Félénk szómat Janus Pannoniusszal
így összemérned nincsen semmi ok.
S most is, hogy leveled válaszra sarkal,
csak pár dőcögő verset dadogok.

Irod, hogy Zsibrik kérdezett felőlem
s te nem tudhattad megnyugtanni őt. —
Kedves szokás a jóbaráti körben
megkönnyíteni ezt a zord időt.
Összeültök-e gyakran beszélgetve,
baráti serleget koccintani?
A jó Zsibrik, hej, hányszor jár eszembe,
a Forgácsék és te is, Kálnai;
Brodarics is, ki követségben járt itt,
de útja, sajnos, hamar elakadt —
és kiknek háza mind dicsőbbre válik,
a feltörekvő Nádasdy fiak!
Boldog vagyok, hogy köztetek virul még
a régi jó baráti kapcsolat. —

Ha visszavisz majd szép Pannóniába,
ki mindenható az Olymposon,
lelkem megújul tájait ha látja,
szellője hűti gondult homlokom.
Barátaim, ti régi, hű pajtások,
most nyujtsatok majd segítő kezét!
Nyom fáradságom terhe, mint az átok,
de köztetek minden bajt feledek.
Vidám asztal körül megtelepedve,
a drága kör nekem új kedvet ad.
Töltsétek hát aranyló serlegekbe
a szőlővessző tiszta színborát.
Milyen sok gond és baj múlt el felettünk —
borítsuk rájuk Léthe hús vizét! —
Ezerszeresen fűti játszi kedvünk
barátok közt csapongó, víg beszéd.
Nótázunk vígan, úgy isszuk borunkat
s háromszor, négyszer táncra perdülünk,
csak tréfába és hahotába fullad,
ha a vén Zsibrik prédikál nekünk.
Ő kenyérének javát már megette
s Vénus kegyéből régen kiesett...

De ne kószáljon sajkám ilyen messze,
mert elnyelnek a végtelen vizek!

Nekem bizony most másfelé kell járnom,
folytatnom kell megkezdett utamat...
Ha idejében meg nem zabolázom
szilaj paripám, lám, hová ragad!

Hát ajándékot tartogat számodra
hűséges társad, szende hitvesed?
Hogy beleférjen az örömek csokra,
szívem most minden bánatot kivet!
Az erős várban trónoló nagy Isten
örkődjék nődön s minden lépteden,
szép gyermek boldog atyjává segítsen,
ki egykor nálad is különb legyen.
Mint szőlővessző, mely felfut a fára,
ha gondos kéz munkálkodik vele,
mindig minket szolgál édes kocsánya
s gyümölcsöt hoz, ha itt az ideje:
Vállalja ő is — mindig úgy neveljed —
az édes terhet, melyet nyujt a nász.
S ha hűséges lesz úrnódhöz szerelmed,
sok zálogával nagyra nő a ház.
Mint lombba szökken a nyiló olajfa,
vegyen körül sok apró csemetéd.
Boldog, kinek eként pereg le sorsa,
méltán áldhatja érte Istenét.

Brüsszel, 1536.

Geréb László fordítása.



JANUS PANNONIUS:

KRISZTUS SZÜLETÉSÉRE*

Szúzi szülött, szent, isteni gyermek,
jászol az ágya, hol kicsi öszvér
s borjú imádja. Nagy vigasságot
hirdet a Csillag.

Nyájai mellől jő a juhásznép
látni a földnek új fejedelmét
Betlehemébe. S jönnek az égi
jelre királyok.

Kéri Heródes, hogy hazatérve
néki jelentsék, hol van a Krisztus,
ő is imádni menne sietve,
látni kívánja.

Végre a bölcsök meglelik íme
és süvegelve mennek elébe,
térdre borulnak; mind kicsi lábát
illeti csókkal.

Boldog az anyja, kacag a gyermek,
majd azután sír, hullik a könnye.
Bó adományuk szent atya, József
átveszi szépen.

Most a királyok éjji sötétben
szöknek a zsarnok színe elől meg
és hazatérnek; isteni Jézust
áldva dicsérik.

Krisztus Egyiptom földje felé fut,
míg a Heródes félve, poroszlót
küld ki a vétlen kisdedek ellen
s vér hull a földre.

Angyali ajkon glória zengjen
mind az Atyának, mind a Fiúnak,
Lélekistennek, mert ez a hármas
egy igaz Isten.

Geréb László fordítása.

*15. századbéli költemény, Raphael Zovenzónak is tulajdonítva.

APPARUIT . . .

Lelküket gyomlálgassák, szívüket tisztogassák az úrfiak a szent várakozás idején — mondta komoly, mély hangján Alexandrinus atya és kihátrált az ajtón. Egy ideig ott lebegett felettük szavának súlya, nehéz barna felhő ifjúságuk egén.

Aztán összevihogtak. Stoudema úr fia nevetett először és a csizmája szárát csapkodta féktelen vígsággal. Erre a többiekből is előbátorodott a nevetés. Klaas Stoudema volt az egyetlen, akire hallgattak, a herceg úrfi is elismerte felsőbbségét, ítéletétől jobban félt, mint apja vesszejétől. Senki úgy nem forgatta a kardot, mint Klaas úrfi, senki úgy nem ívott, mint ő s beszéltek, hogy éjjel kijár a várból egyedül, kíséret nélkül. A fiatalabb úrfiak szólni sem mertek jelenlétében, mert hamar rájuk csattant.

— Borom van — készségeskedett egy nyurga szeplős úrfi — öreg bor s veres. Potabilis . . .

Soknak felcsillant a szeme a hírre, de nem szóltak. Klaas kurtán elutasította:

— Menj s idd.

A szeplős úrfi elszégyelte magát. Visszahúzódott. Valaki még csúfot is üzött belőle: — Tisztogassad a torkodat a szent várakozás idején. Mély hangon mondta, hogy a páter hangját utánozza. Ezen újra nevettek. A szeplős úrfi is velük nevetett, nem mert durcáskodni, gyenge, félénk bárány volt a farkasfiak közt.

— Kockát vetnénk tán — bátortalankodott valaki ismét.

— Aranyba igen — felelte Klaas úrfi gúnyosan. El is volt ezzel végezve, hogy nem vetnek kockát, ki győzne vele aranyba játszani. Még a herceg úrfi sem, még talán apja sem, a herceg úr. Volt köztük olyan, ki nem látott még aranyat, csak Stoudema úr fiánál vagy asztalon, ünnepkor. Klaasnak szaracén szolgája volt s bőrzacszkóban tartotta aranyát. Rengeteg kincsük otthon. Pénz is, jószág is, szolga is.

Közben bejött öreg Pieter, az udvarmester. Botra görnyedve.

— Mulatják magukat az úrfiak, — mondta reszelős hangján s úgy járt köztük a szeme, mint a szakácsé, ha kimegy a baromfiudvarra. — Vigadoznak az úrfiak, hancuznak advent idején.

Olyan csönd lett, hogy a lélegzet is hallott. Még a herceg úrfi is lesúnyta a fejét. A fiatalabbak, félénkebbek kismordáltak a kisajtón. Öreg Pieter gyakran megvesszőztette őket, néha csekély okon is. A herceg úrfi is mozdult volna,

indulásra s tanácstalanul nézett Klaasra, Stoudema úr fiára. Klaas szembe nézett, illetlen bátorsággal, az öreg Pieterrel:

— Gondod van ránk, Uram, felesen emészted magad miattunk — mondta neki arcátlanul, — talán beküldenéd frajjaidat, fektetnének ágyba minket, fohászkodnának velünk.

Öreg Pieter elhült. De csak megremegett botja s beszívta bajuszát. Stoudema úr fiával ő sem mert ujjat húzni. Apja hatalmas ember, ő maga majdan a herceg úr leányát veszi feleségül. De azért eldörmögte:

— Kegyelmes herceg és úrfiak, itt a nyugalom ideje s az imádságé. Klaas úrfira is ráférne a szent officium...

De nem szólt többet. Kicsoszogott. A herceg úrfi felélegzett. A többiek is vígabban tekingettek s eldöccent újra kamasz nevetésük.

A herceg úrfi kérdezte most: — Most hová?

Stoudema úr fia hamis nevetéssel válaszolt: — Mennék tán orálni...

Nem értették, de kellemes izgalom fűtötte őket. Tudták jól, hogy Klaas mindig s mindig valami tiloson cafol gondolataival, ott jár az esze, ahová ők gondolni sem mernek. A herceg úrfi is felhúzta vékonyka szemöldökét s várakozó, eleve beleegyező mosolygás ült arcán.

Nem is hiába. Még Klaas is halkabbra fogta a szót, mikor megmondta: — Meglesnök kicsi Antjét s be is kocogtunk hozzá...

Ó, kicsi Antje! A vágyak vágya! A tilalmas kis szüzi virág! Édességes mennyei falat! Hogy őt meglesni s bekocogtatni hozzá! Talán halál is jár érte. A herceg úrfi belesápadt s azontúl válogatta színét pirosból veresbe, veresből fehérbe. Neki s mindeniknek álom volt kicsi Antje. Szolgálók, frajajok, — mit számítottak az effélék, kiktől tiltották őket, de kikhez be lehetett kocogni mégis s a tilalomörzök is szemet hűnytak. Kicsi Antje öreg Pieternek volt unokaleánya, várkívül lakott s az öreg maga őrzötte. De ma: mindnek eszébe jutott, hogy ma fenn marad öreg Pieter a várban, mert titkos vendégekkel, spanyol urakkal tárgyal a herceg úr s még nekik sincs szolgálatuk, oly fontos szó esik latba. Ma talán lehetne merni. Ma talán...

Azért csak ketten indultak mégis. Mert úgy elhallgattak Klaas úrfi szavára, hogy az felberzent: — Akkor aludni, gyávák! Elegen leszünk mink ketten, herceg urammal. Tik csak hallgassatok, ha hallgatni mertek legalább...

Örültek, hogy megszabadultak s talán örült volna herceg úrfi is, ha őt sem viszi magával Stoudema úr fia. De azért bizsergett örömtől is, tudta, hogy az úrfiak háta megett sokszor nevetik, hogy olyan gyámoltalan. Most ő a bátor! És kicsi Antje álmát meglesni!

Nem is nagyon lopakodtak. Az őrtoronyban ittak s kocogtattak az alabárdosok. Nézték a játékot egy darab ideig, aztán Klaas úrfi egy aranyat vetett oda: — Ez legyen

dija a játéknak, jóuraim. Mint a koncot, úgy vetette oda. Azontúl aztán mehetek is szabadon. Csak Jaapi, a bolond ugatott utánuk. Mindig ott fészkelt éjjel a kapu körül s hogy észrevette őket, felsüvöltött:

— Menjetek, gyalázatosak, menjetek a gyehegnára! Pokoltűzre való fajtalan ördögök, pénznyíró bitangok!

Igy kiáltozott utánuk, de csak nevték. Jaapi szavára egy őriző se nyult fegyveréhez. Bolond. Nagyszájú bolond. Mindenkire így kiáltott, néha akkor is, ha a kapu előtt csak a szél sertepertélt, mintha bizony a világ tele lenne gyalázatosokkal, pokoltűzre valókkal, fajtalan ördögökkel, pénznyíró csalókkal, bitang gyehegnát érdemlőekkel! Ha elunták hallgatni, hozzáváltak valamit vagy kirugdosták a kapu alól.

A várkertben jártak már. A rövidebb utat választották, keresztül a barátok kertjén. Félni ott sem kellett. Ilyenkor Alexandrinus atya kántáltatta a frátereket, készültek az ünnepre. A herceg úrfi beleborzongott ugyan, mikor először érte fülüket a hang. Erős férfi hangok énekeltek unisono s a kert setét volt, a barátok házában semmi világ. Remegő hangon suttozta: — A psalmusokat éneklük, Úr születésének első vesperájára valókat...

Beatus vir, qui timet Dominum:

In mandatis eius volet nimis

Igy szárnyalt a psalmus. Néha megszakította Alexandrinus atya mély hangja, de aztán új zsolttár zengett fel: *Laudate pueri Dominum, Laudate nomen Domini...*

— Te talán érted is a papok nyelvét? — kérdezte gúnyosan Stoudema úrfi. A kis herceg félénken vallotta be, hogy érti, félénken, de mégis büszkeséggel. Nem latinizált valami igen nagyon jól, de Klaas semmi latinust nem tanult, a többi úrfiak se tudtak semmit. Csak őneki tanította a grammatikát Alexandrinus atya. A többiek csak nevettek már napok óta, hogy mindig a Redemptort emlegette. Nem tudták mit tesz e szó. De ezt már herceg úrfi sem értette s röstelte megkérdeni.

A kishídon mentek át s már futottak is a falu felé. A zsolttár hangja nem érte utól őket, de igen a vágy: kicsi Antje! Az aluvó faluban úgy jártak bátran s bizonyossággal, mint urak, parancsolók. A néma, setét házakban pisszentés se vert neszt, a gyáva paraszt, ha ébren volt sem dugta ki fejét, ha úr léptét hallotta. Csak a nagy kert falánál léptek ismét zajtalan. Öreg Pieter őrzött háza volt a kertben, nagy tölgykapuján vasak, keresztbe, — bent némaság. Klaas úrfi nekitámaszkodott a kerítésnek s összefogta két kezét: — Előbb tenyerembe, onnan vállamra, majd feljebb, aztán leugorni...

Neki nem kellett segítség, — hogy átsegítette a herceg úrfit, maga már könnyen felhúzódott a kerítésfalra s be-

ugrott ő is. A hóban nem is hallatszott, mikor lesuppantak; itt még állt a hó, vastagon.

Őrző sehol. Cseléd sehol. Kutya se.

A nagy kőház felé óvakodtak.

Az egyik ablakban égett a világ.

— Kicsi Antje ablaka, tudom, jártam itt kegyelmes apámurammal — rebegte a herceg úrfi.

— Ha az, meglássuk, fehér az üvegje — lihegte vissza Klaas úrfi. Magában még haragudott is: minek hozta el a kis herceget. Jöhetett volna magában. A takács feleségéhez mindig egyedül járt.

Most nem kellett a kis hercegnek sem segítség. Elsőnek húzódott fel a párkányra, Klaas alig tudott utána kapaszkodni. Összekoccant a fejük, mikor beleestek. Bent a gyehenna.

Az asztal felforgatva, ládák kiborítva, takarók a földön s a földön kicsi Antje is, mellén összetéve két kicsiny keze, szeme fennakadva, szája szegletén alvadt vér. Most hát megláták ingetépelten, bomlott hajjal. Hát erre lestek! Hát ezt várták!

Beugrottak. Feltépték az ablakot s be mindketten. Végig a házon. Hullákon botlottak: senki élő. És minden láda kiborítva, cihák felvagdossa, asztalok feldöntve. Vér és dűlås.

Remegő lábbal jártak vérben s borzalomban. Stoudema úr fia fehér mint a halál. A herceg úrfi fehér mint a halál. Ketten, mint a gyilkosok. Csak botorkáltak, mintha az igazi gyilkost keresnék, hogy ölje őket is. Tévedeztek kamaráról kamarára és keresztet vetettek a halottakra.

— Halálnak háza, — suttozta Stoudema úrfi.

Zajt hallottak kintről. Az ablakhoz futottak. A vár felől jött a zaj. Úgy meredtek a sötétbe, hogy belefájdult a szemük. Lovasok jöttek. Nagy sietséggel, a lovak lába alig érte a földet. A ház előtt elvágtattak. Vértjük csillant.

Stoudema úrfi felordított: — A spanyolok, kik apáddal titkoztak!

Valóban ők voltak, a spanyolok, kik tanácskozásra jöttek s megölték az éjjel a kicsi Antjét, öreg Pietert, a herceg urat is. Őrvul, lépre csalva őket.

Mikor visszatértek a várba, már tudta minden, hogy mi történt. Nem volt ki számonkérje tőlük, hol jártak ádvent éjszakáján. Hajnalodott s a herceg úrfit nagy harangzúgással fogadták. Már nem volt úrfi többé, hanem ő volt herceg s váraknak ura. Csodálatos szabadulását beszélték s Alexandrinus atya a fráterekkel jött elé. Ő volt az egyetlen, ki nem ünnepelte. Csak nézett komolyan s mondta: — Kéves imádság után lett úrfiból férfiúvá kegyelmességed. Nagy sor s ne feledje Úr születése napján meghallgatni első vesperára való capitulumot: — *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei: non ex operibus iustitiae, quae*

fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit...

A herceg meghajtotta fejét.

Majd Stoudema úr fiára nézett. Klaas úrfi könnyezett s utánaeredt a barátnak. Messze valahol tűz lobbant fel. Majd elalszik, hiszen a hó újra esni kezd. A kapu előtt most hozták be Jaapit, az eszelőst, vérbefagyva. A spanyolok őt is leszúrták, mert kiáltozott, mikor szökni készültek s felverte a várat. Még élt s habzó szájjal átkozódott: — Csak fussanak, a gyehennára futnak...

A herceg a gyehennán állt már most is. Körüle felgyult a világ. Az ifjak nem dicsérték az Urat, a férfiak nem csak őt félték, hanem spanyol orgyilkosokat és mindenféle egyéb erőszakosokat, tolvaj pénznyírókat, fajtalanokat, pokoltűzre való bitangokat. Ember az embert, farkas a farkast.

Advent ideje volt s eljött advent lelke a herceg fiatal szívébe is. Stoudema úr fia másnap tépett kámzsában, hamuval a fején kántált a barátokkal: *Jesu, Redemptor omnium...*

Bóka László



FIATAL KÖLTŐK

CSEREI SZÁSZ LÁSZLÓ:

ELMENNÉK...

mint szarvas, kire hirtelen
ráhullott a hold fehér fénye,
s nem mocsan... csak reszketve,
babonázottan néz az égre,
pedig csalják selymes füvek,
vad patakok — őszi sziklák felett,
de testemre ezüst béklyót,
bököss bogot hurkolt két szemed.

HEGEDŰS ZOLTÁN:

CSODÁK

A csikók

A rét huppanva fut a hegynek,
a Kerek-dombon csikók legelnek,
fiatal derekukat hányva
verődnek vidám karikába.

Pipaszár lábukon szaladnak,
dús, őszi füveket harapnak :
sörényes, karcosnyakúak
komoly, nagy löfej van akasztva.

A bivaly

Fekete szakállát lengeti a szél,
lomha, nagy testét áztatja a sárban,
mélázva nézi, hogy krumplit cipelek
a piacon át egy öblös kosárban.

IMECS BÉLA:

NAGYMOSÁS

Mikor az őszi szél előtör
És bög a rőt tarlók fölött,
S a didergő mezőt először
Súrolják hömpölygő ködök,

Amikor egy emlék sem őrzi,
Hogy valaha napfény ömölt,
Valamilyen rejtelmes, ősi
Verembe csúszik be a föld.

Mert mialatt a napsütésben
Fényesre és cifrára vált,
Hiába lobogott merészen,
Nem tudta elűzni a sárt,
A port, amely minden örömek
Gondtalan részén átsuhan:
Ősszel szél fúj, s a föld bezörget
A mosókonyhádba, Uram!

Óh dohos lég, roszszagú gőzök,
Földünk tisztító vegyszere,
Az örömek által legyőzött
Ember tisztulni így mer-e?
Felszáll a köd, s a tiszta földre
Az ég fehér leplet havaz,
Hogy omló ráncait betöltse
Virágaival a tavasz.

Bárcsak a nyári öröm népe
Ugyanilyen színt váltana,
S a téli viharok elébe
Ennyire tisztán állana.
Mert mindig félek, hogy hiába
Órlódik és kopik tovább,
Míg szapulja az őszi homálya
A sűrű ködhullámon át...

SEMJÉN GYULA:

AZ ŐSZI NAPHOZ

Az erdő néma volt, akár a templom.
A sárga lomb közt kéklett még az ég,
De lenn a fák tövén árnyak ültek,
Mint imádkozó, kendős nénikék.

A tisztáson, hol őszi éjszakáknak
Nedves húsától porhanyós a föld.
A lelkem, im, maroknyi fény a ködben,
Szent napsugár, most téged üdvözölt.

Téged szólít, csillagból árva csillag,
Kit látni hív a fény, mely megvakít.
Köréje már búcsúzni gyült az élet,
S hulló november, sár marad csak itt.

Az elmúlásból így kiált utánad,
Te múltó jószág, ingatag, pogány
Bálvány, kit fájva sír az őszi bánat
A hervadó napoknak alkonyán:

Lángolj ma még, lángolj és verd szívembe
A tűnő nyár tompult arany nyilát!
Az erdőszélen lábát húzva ballag
Már ifjúságom, megrokkant diák.

Ints, ints neki: Hé, télt aludni szépen
Álomhegyekre jer hát, kis rokon,
Míg szél turkál a rothadó avarban
És köd legel majd lenn a dombokon.

TŰZ TAMÁS:

TÉTOVÁZÁS

Most lecsavarom a villanyt.
Elég volt.
Fölöttem millió tüzet villant
az égbolt.

Nem furcsa ez? E fáradt mozdulat,
mely mindent
felold... Megkapják mind a sorsukat:
fellibbent
percek, órák, szédült alkonyok.
Elúsznak
most a semmibe. Jó, csak szálljatok.
De túsznak
itt fogom az árnyatokat. A szekfűk
illatát,
mely lengve szállt a szélben s a konok
szilvafák
barna hűvösét, hol sorbaszedtük
egykoron
a gyermekálmokat... Maradjatok!
Megfogom
az árnyatok szegélyét. Ne hagyjatok
magamra...
vagy mégis... menjetek... és tétova
szavamra
ne adjatok. Ne lássam már soha,
mi rég volt...

Most lecsavarom halkan a villanyt.
Elég volt.
Fölöttem millió tüzet villant
az égbolt.

VÉGH GYÖRGY:

LÁZÁLOMBAN

Karodba nem ölelsz:
mégis áldalak
szemembe nem nézel:
mégis áldalak,

Hasztalan kereslek
ősz hajnalon,
erdőkben bolyongva,
lombos útakon.

Mért kerülsz el engem?
mért is élek én?
Mért zavarsz álmomban
kínom éjjelén?

Hiába kerülsz el:
itt vagy éjszaka,
velem van hajadnak
kába illata,

és szemed is mindig
villog és gyötör —
elmém elborul s a
félelem megöl.

Hallod-e? már megint
kürtök zengenek;
ölelj a karodba:
védj meg engemet!

LOVASS GYULA:

A THIBAUT CSALÁD

1920 és 1940 között íródott a Thibault család 11 kötete, hogy két polgári család életét, a világháború előtti és világháborús Franciaországot foglalja egyetlen hatalmas műbe. A feladat és kivitel olyan arányú, hogy most, alig néhány hónappal teljes egészének megjelenése után (Dante kiadás), aligha szólhatunk róla másképp, mint szerény jegyzet formájában.

A *La Sorellinái*, a regény legcsillogóbb remekeléséig, Jacques élményt és költészetet csodálatosan egybeölelő novelláig kell olvasnunk Roger Martin du Gard regényét, hogy egészen meglássuk legfőbb jellegzetességét. Addig kell mennünk, amíg Martin du Gard nekilát, hogy a maga mód-szeres, megbízható módján megteremtse és megéreztesse egy modort, egy jellegzetes stílust, mely egyszerre fejezi ki egy fiatal, nyughatatlan lélek minden exaltáltságát és a háborúelőtti, korai, szecesszionér-expressionizmus hangulatát. Nézzük most csak a stílust, a *La Sorellinában*. Nézzük csak idegességét, csak csináltságát, csak tudatosan elkövetett hibáit, azt, ami határozottan, elkülönülően más, mint a regény többi része. Vagy emlékezzünk vissza *A szürke füzet* leveleire a pubertáskor hevének és a Sprangeri értelembe vett erotikának szárnyalására, mely egy gyerekbúrát-ságot a maga egész zavaros szenvedélyességével, a gyereklélektan tökéletes ismeretével s gyerekszavakkal ad vissza, egészen a valóság életszerű modorosságáig s akkor megérez-zük újra, hogy a Thibault ciklus írójának legelső saját-sága, hogy nincs benne írói modorosság.

A modorosságon nem kell föltétlenül rosszat érteni. Hány író szeretünk éppen modorosságaiért! A modorosság egy-egy író stílusának, gondolkodásának egyéni fegyelme; a modorosság az a legszemélyesebb írói saját-ság, amiről egy stílust messziről megismerünk. Modorosság, az, aminek segítségével a harmadik oldal után megérez-zük, hogy ezt *Gide* írta, ezt *Giraudoux*, ezt *Green*, azt *Mauriac*. Giraudoux-t, Greent, Cocteau-t lehet a modorosságáért szeretni, amit ír-nak, annyira jellemző rájuk, hogy írásaikat bódulatig lehet „imádni” mindörökre, vagy meggyűlölni a harmadik köny-vük után.

Martin du Gard-ból éppen ez az egyéniesség, ez a túlzott önmagára való hasonlítás hiányzik. Száz és száz oldalakat olvashatunk végig és sehol sincs az az érzésünk, hogy rajta-fogtuk önmagán. Semmi, ami ismétlődnék, sehol sajátos magatartás, semmi mánia vagy egy problémán való lovaglás, sehol semmi íze, semmi áruló jele valami „kedvelt fordulat-

nak”, „stílussajátságának”, ellágyulásnak vagy akár személyes érdekeknek.

Binot abbéra néha gyanakszunk, hogy a Jean Barois (Egy lélek története) antiklerikális hangjait hozza vissza, de ott van mellette Vécard abbé is. Antoine és Vécard beszélgetésében Martin du Gard a katolikus teológiát és apologetikát nemcsak ismeri, de meg is érti. Antoine, a jó orvos megmarad ugyan mindvégig pozitivistának, de Gregory lelkészben, a Jenny majdnem csodás meggyógyításában nincs-e ott a lelki erők különös perspektívája? Az 1914 nyara végén Jacques repülőgépre száll, hogy az egymással szemben fölfejlődött hadseregek közé egy békefölvívást szórjon le s megakadályozza a világegést. Önfeláldozó halálában, egy ideig azt hihettük, Martin du Gard szocialista és pacifista rokonszenve nyert kifejezést. Az Epilógus (*Amít még el kellett mondani*) megmutatja, hogy Jacques halála csak Jacques sorsának, egy regényalak sorsának logikus és művészi megoldása. Az életbenmaradott testvér, Antonie, bármennyire közeledik is öccse véleményéhez, megőrzi emberi különállását, s egy másféle életfelfogást mutat meg, s azt bizonyítja, hogy a regény célja, legalább is Martin du Gard számára, csak az ábrázolás.

Ez a modorosság nélküli stílus, ez az állásfoglalás nélküli ábrázolás a választott környezethez, a választott alakokhoz való tökéletes idomulást jelenti. Ritka írónál látszik annyira a dialógusban a valóságra való törekvés, a beszédbeli egyénítésnek, osztálykülönbségek megéreztetésének olyan mély, olyan következetes végrehajtása, mint nála. Míg Móricz dialógusai akkor a legjobbak, ha parasztokat beszélthet, vagy ha — mint az *Erdélyben* — a paraszti beszéd reménytelenséggel összefonódva fejedelmek és urak szájából is természetesen hangozhat, akárhány írónk van, ki a polgári környezetet beszélgetésében soha sem tudja elhagyni; *Martin du Gard* a beszélgetés teljes skáláján tökéletesen játszik. 1914 nyara, Jacques genfi és brüsszeli napjai a legszebb próbakövei és legynagyobb diadalai ennek. A szocialisták és forradalmárok tarka társasága a legkülönbözőbb társadalmi osztályokból és népekből összeverődött tagjaival nemcsak anynyiban kap egyéni alakot és sajátos beszédmodort, amennyire azt egy történeti kép kitöltő figuráitól elvárnánk, hanem személyes életével, emberi vágyaival is belekerül a regény fénykörébe, (Meynestrel öngyilkossági kísérlete.) hogy az egyéni sorsok párhuzamai és ellentétei színezzék Jacques kétségbeesését, hiábavaló hőseiségét s tragédiáját.

A Thibault család stílusa, „modortalansága” végtelenül természetesnek érzik. Az objektív ábrázolásnak ilyen szándéka s ilyen megvalósítása összeegyeztethetetlen a stílus egyénieskedésével. *Cocteau*, *Green*, *Giraudoux* minden alakjában ott az írójuk lelkialkata. Aki egyénien, tehát modorosan ír, az mindig magát írja. Az alkotás belső törvényszerű-

sége következtében minden író ezt teszi. Annál lényegesebb különbséget jelent azonban a leplezés különböző foka, a szubjektivitás vagy objektivitás mértéke; az, hogy egy író mennyire engedi áttűzni alakjain a saját valóságos vagy vágyott alakját, vagy mennyire képes emberábrázolását önmagától függetleníteni. *Martin du Gard* az objektív alkotók közül való. Tárgyias, leplező művészetében alig lehet lelkének saját vonásait felismerni, vagy az alakok közül vele valakit is — hozzávetőleges biztonsággal is — azonosítani. Ha stílusát szürkének tartjuk, írásmódját vagy látásmódját egyénietlennek, a nem saját arcmására teremtett, tehát változatos alakok sokasága s az alakok tárgyias különbözősége kárpótolhat bennünket. E tekintetben az ő műve kétségtelenül változatosabb, sokrétűbb akármelyik egyéni stílusú, „mániákus” és modoros írónál.

De a Green, Giraudoux, Mauriac-féle regénynek sajátos stílusán túl sajátos világa és sajátos transcendentálisága is van. A legtöbb *Green* regény olyan, mint egy lidérces álom, a legtöbb *Giraudoux* műből tavaszi ízek, a világ kissé felületes eltündéresítése szól, *Mauriac* a szerelem s a világ pusztájából emel fel a kegyelem misztériumával. Mindegyik művében ott van a földin és a művön túlmutató, távolabbvivő titoknak lebegése. A *Thibault család* a titoknélküli racionalitás. Akiket *Gyergyai* Albert szép könyvében poétáknak, látnokoknak, hódítóknak nevezett, mind másféleképp állnak szembe az élettel, éreznek és éreztetnek örvénylése és valósága fölött valami más principiumot, Istent, mint *Mauriac*, a vágyak teljesíthetlenségét, mint *Alain-Fournier*, valami borzongást, vagy éppen az akaratot, mint *Malraux*. *Martin du Gard* regényében nincsenek ilyen valóságon kívüli, életen kívüli transzcendens erők, a hősekben sincs az a titokzatos vagy szimbolikus túlméretezettség, ami oly borzongatóvá teszi *Greent* s oly játékossá *Giraudoux*t vagy *Coc-teaut*. Rachel vagy Jenny csak annyiban titokzatosak, hogy érzéseiket vagy multjukat nem akarják feltárni. Csak annyi a titokzatosságuk, hogy az olvasó, egy ideig, nem tudja titkukat. Milyen szép viszont, milyen mesteri, ahogy Rachel mögül kibontakozik, párhuzamosan Antoine iránti szerelmi lánghála elhamvadásával a régi, *Hirsch*, hogy végül kegyetlen sexualitásával Rachelt újra rabságba vigye. *Martin du Gard* racionálisan egész alakokat akar teremteni. Ami zsarnok *Oscar Tibault*ban, így fejlődik fel, magyarázódik meg belső bizonytalanságokkal, félelmekkel, kompenzációs hajlammal halála után a leveleiből és naplójából. A gázmérgezéssel kórházban fekvő Antoine az utolsó pillanatig használja eszét s betegségében és a halál előtt, a halált és a békét egyetlen patétikus várakozással lesve még talán világosabb lesz látása, mint máskor. Naplóját egyfelől orvosi szenvedélye igazolja s egy gyermek, Jacques gyermeke ad rá okot másfelől.

Antoine nyomot akar hagyni a világban, megmaradni valakiben, lefektetni a maga racionális, kritikus megértését Jacques hóstette iránt: „Ne csatlakozz, ne hagyd elvakítani magad! Fejleszd az akaratodat!” — ilyenféle tanácsokat ad Antoine a kis Jean-Paulnak s ezek a tanácsok ismét inkább csak Antoinere jellemzők; életélvezésére, „polgári” magatartására; erős állára, akaratkultuszára. Antoine tanácsai annál meghatóbbak, mert érzik, hogy nem jutnak el Jean Paul-hoz: az írónak ez a szkeptikus fintora köti a naplót egészen Antoinehez: a vég sem tagadja meg az objektivitást.

Ezzel az objektivitással összeegyeztethetetlen mindaz a felfedező izgalom, amit a francia regények nagy formatőrői éreztek. Összeegyeztethetetlen vele minden játék; az elbeszélés egyszerű lesz, formailag nyugodt. Alig van szabályosabb elbeszélő modor, mint *Martin du Gard*-é. Az objektivitás, a teljességre való törekvés legfeljebb kereteit szélesíti ki. Az *orvosi rendelő* a maga nyolcvan oldalas hosszúságával Antoine egyetlen napját kíséri végig, figyelemreméltó bravúrral is, mert a szélesen vezetett elbeszélés egy pillanatra sem válik unalmassá.

A francia kritika gyakran vetette szemére *Martin du Gard*nak, hogy újszerűsége sem törekszik, szinte megelégszik a régi helyzetek, megszokott irodalmi fordulatok ismétlésével. Oscar Thibault, a zsarnok apa valóban nem látszik újszerű felfedezésnek. Jacques szökésében van valami *Gide Tékozló fiújából*. De Jacques állandó elégedetlensége, forradalmi láza, ingerlékenysége, még szerelmének nehézkessége, sértő és sértődékeny rejtőzése és szenvedélyessége is erősen emlékeztet *Marcel Arland L'Ordre*-jára. Az *1914 nyara*, szétágazó cselekményével, Genffel, Brüsszellel, a Bécsbe utazó Mme Fontaninnal mintha *Jules Romains Les Hommes de Bonne Volonté*jának módszerét és gigantikus markolását igyekezne utánozni.

Mennyi a véletlen ezekben a hasonlóságokban, ma még nem tudjuk megállapítani. *Martin du Gard* regénye ugyanabban az időszakban készült s részben ugyanazt a kort ábrázolja, mint a többi említett regény, abban a korban, amelyet az „inquiétude” korának neveznek majd.

Előképeivel és rokonaival szemben bizonyos fokig ez is a mentsége és a menekvése: ő ment tudott maradni kora nyugtalanságától, anyagban, terjedelemben s a kidolgozás mélységében olyan nagyvonalút, olyan klasszikus nyugalmút tudott alkotni, mint senki más. Martin du Gard elkerülte a kaland és a regényesség csábításait, a lázas és robbanó szerkesztést. Azok a korok, melyek inkább a klasszikus alkotás hívei, s nem a romantikus pátoszé, — hogy szélsőségesen fejezzük ki magunkat, — értékelné fogják anyagbeli gazdagságát, megfigyelései józanságát, alakteremtéseinek hitelességét s fel fogják fedezni, hogy látszólagos megszokottsága „újszerűtlensége” alatt kora legfrisebb tudományos és lélektani

eredményeit dolgozta művébe. Egy író, akinek polihisztor hajlamai vannak! *A szürke füzet* s *A javítóintézet* a gyermekpszichológiai irodalom korszerű enciklopédiája, *1914 nyara* a világháború előtti napok szociálista mozgalmainak szinte ismeretlen adattára s a háborúba rohanó Európa diplomáciai történetének meglepő arányú földolgozása. Az *Orvosi rendelő* és az *Amit még el kellett mondani*, mintha a kor orvosi tudását akarná átadni nekünk, vagy mérlegre tenni. Az yperitmérgezett Antoine önmegfigyelései, — ha talán túlzásba tévednek is, — a teljességnek, a regényírói becsületességnek és az enciklopédikus hajlamnak igazán nagyvonalú bizonyítékai.

De nemcsak a lélektan, vagy az orvosi tudomány kap ilyen nagy helyet a regényben, nagy helyet foglalnak el a hétköznapiak is: a dolgok és események egyszerű beszéde, teológiai vita egy kocsiban, csöndes esti vacsorázás, orvosi konzultációk, vagy az apa halálának döbbenetes részletességű s emberi visszahatásaiban nagyszerűen kínos leírása, a szerelmi kalandok megáporodó ize; mennyi mindennapos esemény, keresetlen, látszólag tervetlen egymásrazsúfoltságban. „*Banális, hatalmasan banális*” — írta róla *Gide* a naplójában. Hány lapját csodálhatjuk úgy, mint az írás legképzettebb és legmértéktudóbb mesteremberének alkotását! És hányszor élvezhetjük igazi, felszabadító szépségét! Mert hatalmas banalitáson, fölényes remekelésen kívül ez is van benne, hatalmas szépség. Olvassuk újra hamar Dédette operációját s utána Antoine és Rachel első szeretkezését. Vagy Jacques és Jenny találkozását a hadüzenet estéjén!

Banalitás és szépség, ahogy ez a két pólus tartja az élet egyensúlyát, úgy akar *Martin Du Gard* regénye is az élet képe lenni. Naturalizmus, élethűség, nemcsak az alacsony dolgok szabad kezelésében, de a valóság részletes és bonyodalmas szélességében is. Életszerűségükben és valóságukban válnak érdekessé a regény epizódjai; ennek a regénystílusnak külön remekelése, ahogy az élet külső áramlásából a szemügyre vett vizekre beverődik egy mellékalak s ahogy elmarad, kiesik a megfigyelés köréből. Hogy süllyed el Daniel Jacques mellől! S mint záródik le a mellékalakok sorsa is, Rachel gyöngysora mint hull Antoine kezébe... Az eseményeknek és mellékalakoknak ez a gazdagsága, sorsoknak rejtelmes és tragikus összeshívódése valóban az élet mérhetlenségét érezteti meg.

„Tisztán látni és aszerint cselekedni.” Ilyenféleképp fejezi ki laikus morálját Antoine s elcsodálkozik, hogy cselekvése mennyire megközelíti a legtöbb esetben azt, amit a valóság vagy a társadalom *jónak* nevez. Az élet látványából, a Thibault család történetéből s a háttér nagy körképéből az emberiség tanítása csendül ki. Megmenteni magunkat és szolgálni az emberiséget, erre vállalkoznak, erre törekednek mind e regény hősei, Oscar Thibault szociális intézmények fenn-



tartásával, társadalmi működéssel, szigorúsággal és képmutatással, Antoine a jó orvos segítő szándékával és Jacques egy alapvető társadalmi reform tervéhez való csatlakozással, kétségbeesett, lázadó elvhűséggel és hősi halállal.

Talán rossz hatása lesz csak működésüknek, tán hiába égnék el, de életük és törekvésük nemessége, sorsuk felemelő látványa a nagy remekművek tisztaságával vigasztalja meg az olvasó lelkét is s még kételyeiben is nagyszerű érzésekkel tölti el. A regénynek ez a nemes emberiség ragadta meg az északi olvasók frisebb, hívőbb érzékenységét s ezt a nagy tanítót, ezt a nagy emberbarátot koronázta meg a Nobel díj Martin Du Garban.

Lovass Gyula.

GALLAY SÁNDOR:

EGY ÚJSZÜLÖTT VERSHEZ 1940-BEN

Versem, versem, kis lepke-versem,
rosszkor születél: nézd, a verseny
jában áll. Tombol a torna,
titánok léptek most porondra,
titánok, tornyok. Öklük dühét
a föld szikrázva fröcsköli szét:
lángol a rét, az erdő csóva,
a fű: sziporkák milliója,
vörös a hegy, a völgy, a tenger,
ég a világ és ég az ember,
s a gyúlt aréna páholy-hátán
táncol s tapsol a részeg sátán. —
Üszkös a pázsit. Kiegett. Holt.
Nézd: nincsen sehohol egy föltnyi folt,
hol hanyattdől s méléz az élet,
hol csend csurog és édes mézek
töltik a szirmok szűzi kelyhét;
hol a harmatcsepp nem verejték. —
Mire lettél hát, vers, kis lepke,
hisz ottpusztulsz, amint remegve
nekilendül kibontott szárnyad
e kormos, kopár, vad világnak? —
De azért mégis: bár száz megállj
zúduljon rád, azt mondom: szállj!
S ha percnyi libbenés csak élted:
Voltál. Repültél. Célod érted.

SZENT LÁSZLÓ LEGENDÁJÁBÓL

5. FEJEZET.

Kegyes király volt és felfegyverezte magát alázatossággal. Hatalmas volt a jámborságban, de jelesebb az adakozásban. Minden egyház és királyi klostrom — akár ő alapította, akár más — gyarapodott adományával. Méltán emlegeti alamizsnáit mai napiglan az egész magyar Egyház. Két püspökséget alapított (t. i. a váradi és a zágrábit. A ford.) és gazdagította királyi nagylelkűséggel. Mert nagylelkű és bőkezű volt, méltóan dicső nevéhez.

Bőjtölésben és ájtatosságban egyre edzette magát. Siratta népe bűneit és szíve oltárán önmagát ajánlotta fel Istennek égőáldozatul. Ha ellankadt az éjszakai virrasztásban és imádkozásban, nem kereste az ágy kényelmét, csupán a templomok tornácaiban pihent meg egy kisé.

Egy éjjel, szokása szerint, a váradi klostromba ment, hogy imádkozzék. Történetesen hosszasan merült el az ájtatosságban. Künnhagyott inasa elunván a tartós várakozást, felkelt és bepillantott. Ekkor látta, hogy urának dicsőült teste csodásan a levegőbe emelkedett. Habár testben élt még a szent férfiú, testének súlya nem húzta le, mert érdemeinek magasztossága a mennyország lakói körébe emelte.

8. FEJEZET.

Parancsa szerint, tetemét Váradon kellett eltemetni. A meleg nyári napokon azonban hívei visszariadtak a hosszas úttól és elhatározták, hogy letérnek a (gyula-) fehérvári egyház felé, mert az közelebb volt. Megszállottak egy fogadóban, ahol a fáradság és gyász miatt elbágyadva, álomba merültek.

Miközben aludtak, a halottat szállító szekér elindult egyenesen Várad felé — noha igavonó állatok se voltak elébe fogva. Felneszelvén, nem találták a szekeret. Fulkosni kezdtek, mignem észrevették, hogy a szekér a szent tetemmel magától halad Várad felé. Megértvén a csodát, hogy Isten rendelése folytán, a szent hitvalló teste a magaválasztotta temetkezőhely felé tart, áldást mondtak Néki, akit csodálni kell szentjeiben is és immár tévovázás nélkül fordultak a váradi útra.

9. FEJEZET.

Elérkeztek a nevezett városhoz és a népség tiszteletét adva Lászlónak, gyült sirja köré. Mind igen kellemes illatot éreztek, de a körülállók közül egyvalaki azt mondotta, hogy a tetem szagos. Ennek álla nyomban hátrafordult és nem lehetett helyreigazítani. Látván Isten bosszúállását, keserves jajszóba tört ki, mondván: Vétkeztem Isten szentje ellen! — Szent László király sirjára borult és gyógyító irtalmáért esedezett. Végre állának hátához ragadt bőre, húsával együtt, kiszakadt. Így visszanyerte ugyan egészségét, de ahol álla bőre leszakadt, megmaradt a forradás...

Sírjában a vakokat látóvá, a süketeket hallóvá, a némákat beszélvé tette, a szorongatottakat megsegítette, az elnyomottakat vigasztalta. Szentsége híretől hajtva, egy szegény leányzó is jött sirjához és visszanyerte szeme világát. De nemcsak egészsége állt helyre, de oly lelki ihletettségre is szert tett, hogy hinni kellett, Isten lélekben is meglátogatta.

Egy nemes leány pedig, aki ugyancsak elvesztette látását s a testi gyógyulás minden reményéről lemondott, szülei által a sírnál visszahagyva, beteg szemei helyett csodás módon épeket kapott. Midőn ugyanis a kintől vergődve és szemei elvesztésén siránkozva, hulló könnyeit törölgette, alvadt vérral borított, szemalakú hús-golyók hullottak a markába. A leány azt hitte, hogy most veszítette el végképpen szemeit. Sikoltozására riadtan csődült össze a nép. És íme a bámészkodóknak a leányzó kezében mutatta a kiesett hús-golyókat s maga is bámulta azokat csodálatos új szemeivel.

Örömmel szolanánk az érdemei révén meggyógyult süketekről, némákról és sántákról is, de felesleges, mert ezek hétköznapi, gyakori esetek. Inkább a rendkívüli dolgok elbeszélésére szorítkozzunk.

10. FEJEZET.

Lőn, hogy egy vitéz inségre jutván, kis ezüst pajzsát, amelyet apja kapott a szent királytól, eladásra kínálta egy ispánnak. Ez azonban fősvénységtől csábítva, azt hazudta, hogy a pajzsot tőle lopták.



Kálmán fia, István király Valter váradi püspökre bízta ebben az ügyben a törvénytájtást. A püspök hittel hitt a szent király érdemében. Bírósékében azt végezte, hogy a pajzsot Szent László király sírjára helyezték. Tegyen bizonyosságot Isten, kié a pajzs igazában. Az ispán magabizóan járult a sírhoz, hogy elvegye a pajzsot, de nyomban félholtan rogyott le s dermedtségében a pajzsot el nem vehette, de fölkelni sem bírta.

11. FEJEZET.

Miután tehát a mindenség Teremtője ilyen csodák által nyilvánította ki, hogy a szent király részese az isteni hatalomnak, az Úr 1192. esztendejében szent teste dicsőségesen szentté avatlatott...

Még szentté nyilvánításának órájában is egy gyermek, kinek se keze, se lába nem vala, ép testet nyert. Ugyanabban az órában különös fényű csillag állt a klastrom fölött, ahová a szent király tete-mét elhelyezték s majdnem két óra hosszúig ragyogott ott.

Ünnepére jövet egy bélpoklos, a szent érdemének ereje által útközben megtisztult s a gyógyító, szent királyhoz magasztalással és hálamonydással érkezett.

Szent László király nevének segítségül hívásával sokan szabadulnak meg nyavalyáiktól mai napiglan, a mi Urunk, Jézus Krisztus által, akinek tisztelet és dicséret adassék mindörökkön örökké. Amen.

ROZVÁNYI VILMOS :

ÜZENET MAGUNKNAK

Százkilométeres, útfaló kedvvel száguld a halál nyugaton
S milliméteres bizonyosságot keresnek véres ujjai...
Ha csak egy lelket, ha csak egy sziklát, porszemet talál ugaron,
beléhull magnak, hogy százszorozva, ezerszerelve bujna ki
halál halálra, ott messze-messze, alkonyba fülő nyugaton...

Én kis hazám, te most vigyázz vigyázva,
lelkedre, multadra és ős hitedre!
Te most vigyázz a legkisebb virágra
s legnagyobb csillagaidra!... Mindenedre.
Vigyázz, mielőtt újra megalázna
könnyű tudatlanságok korcsma-kedve;
dobd fel magadat Napnak, fel az égre,
magadnak!... S ne hallgass más Istenére!

Falak omolnak, poklok dobolnak valahol messze nyugaton.
Árva fejét az Ember lehajtja s elbűjik élni föld alá.
Lángész, bukott szív egymásra hajlik s iszonyú patkányutakon
les menedéket, közben a lélek maga is bűjik föld alá...
Halál halálra, ott messze-messze!... Fülükbe innen ugatom:

„Talán a bűn, mit kis hazámra dobtak,
hogy pányvaként lekösse ereit,
tán az kísért, óh boldog gazdagoknak
Mekkái: London, Páris!... Verve itt
a bűn marad, mely karddal esik bognak,
ha oldani tudatlan... Mire vitt,
óh Szent Nyugat, az önhittség bora
s az olesón terült asztal mámora!”...

Bujj rög alá hát, bujj köd alá hát, Lélek, ha van még valamid!
Omló kövek közt, omló könnyek közt ne kérdd, ami él még,
élet-e?

Vedd a koporsót hátadra!... Orsód fonja az élet szálait
s ha csak egy ormot, ha csak egy tornyot megmenthetsz, óh jaj,
fuss vele!

Utolsó gyöngyöd, minden göröngyöd fűzd fel, ha van még
valamid!...

S te kis hazám, te dobd vissza kenyérrel
a kődobókat!... Bárki terve szó
hálót köréd; erőiddel nem ér fel
senki ravasz, halálod' tervező...
Te már eleget fizettél a vérrel,
te nem vérontó, — kenyértermelő!...
Legalább te maradj a Munka, Béke
és az Ember utolsó menedéke!...

IJJAS ANTAL:

KÜLVÁROSI ÉJSZAKA (1931)

REGÉNY

Kapkodva eszik, kezének azzal a reszketésével, amely félig fázás, félig idegbajos remegés. Esete, azt hiszem, klinikai példája annak, hogyan válnak az emberek ebben a környezetben idegronccsá. Minthogy illegálisan koldul, s azzal játszik, hogy toloncházba kerül, mindig és mindenkitől fél; kapkodva nézeget körül és már a feléjehaladó árnyékokat is érzi agyonfeszített beteg idegzetével. A pincérlány most jobban siet mint máskor és váratlanul kell kitérnie a másíknak — csak éppen a közte s a lámpa közt vetődő árnyék esik oda hirtelen, de ez elég ahhoz, hogy a kanál csörmpölve essen ki reszkető kezéből.

Fölugrik és üvölt.

Nem valami meghatározott szót mond, a düh és a szégyen artikulátlanul szakad elő belőle, torz, magános és rettetetes fájdalom.

Amikor látja azt a megdöbbenést, amit keltett, magához tér.

Egy pillanatig csendbe mered a ránézőkkel, azután öszszemarkolja az előttefekvő filléres és tízfilléreshalmot — húszfilléres is akad közöttte — és odavágja a földre:

— Engem mindenki csak bánt! — s a padlón csörögve fut szét a pénz, ő pedig kitámolyog az ajtón. A füstszínű asszonyi hang továbbénekel a grammofonban. Holnap pedig advent első vasárnapja lesz...

Az utcának ma, hétfő délután szenzációja van. Egyszerű hír, de felrázta köröskörül a ködös, hideg kapualjakat, a sivár és szennyes emeleti folyosókat, a főbérő-lakókat és az ágyrajárókat. Ennek a környéknek a lakossága többé-kevésbé állandó és a kislányt, akiről szó van, sokan ismerték. A kávémérésben megmutatja a szemüveges, kurtáranírt hajú, ősz Szép bácsi, a krajcáros néplapot és benne egy napihírt.

ELTÜNT ISKOLASLÁNY. A..... utca ... számú házból tegnapelőtt eltávozott az ottlakó Kovács András házfelügyelő és vállalati altiszt tizenöt-éves Mária nevű leánya. A leánypolgári legfelsőbb osztályát végzi és délutáni különórájára ment az iskolába a szülői lakásról. A Bérkocsis-utcában látták utoljára. A feltűnően fejlett

és csinos, fiatal lány szürke nyúlszőr prémes kék kabátot és vörös kötöttsapkát viselt, matrózzuhát, barna harisnyát és fekete egészcipőt. A kétségbeesett szülők kérnek mindenkit, akik leányuk sorsáról bármit is tudnak, értesítsék őket és a rendőrséget, a főkapitányságot vagy bármelyik őrsozbat.

Egy napihír... Napihír Kovács Máriáról.

Majdnem az egész környéket ismerem, hát őt is ismerem, már azért is, mert a Szép bácsi kis neveltányának, az Ilonkának, aki a második polgárba járt, egy darabig segítettem reggeli fejében a német-, uzsonna fejében a számtanfeladatokat megcsinálni s ő sokszor volt ott, mert a korkülönbőség ellenére is jó barátnök voltak, sőt kettőjük között ő, a nagyobbik, volt a szelídebb, félénkebb, passzívabb, puhább, és inkább a kisebbik volt az élénkebb, a tüzesebb, a nyugtalanabb, vakmerőbb és a határozottabb; finomarcú, csinos és metszően okos kis külvárosi hölgy a tizenkétéves kis Ilonka. Mindig pedánsan tiszta, és bolondul a csinos ruhákért, fehér matrózzblúzában gögösen és kényesen ül délutánonként a kávé mérés egyik kerek márványasztala mellett a sarokban, kékpapírba bekötött iskolakönyvei és füzetei mellett. Úgy tesz, mintha tanulna és feladatain dolgozna, de tulajdonképpen az ott folyó beszélgetéseket hallgatja égő kis fülével és újságokat is olvas. Barátnője, a félénk, ózszemű, telt, fehérbőrű lányka... hova lett vajjon?

Ott künn kéken, kormosan és hidegen párolog a Mátyás-tér télelői évszakának koradélutánja, a terre nyíló utcák távoli torkolataiban sötétvörös az ég, alkonyodik, délután félháromkor. Tegnapelőtt ugyanilyen időtájban tünt bele Kovács Mária ebbe a vörös, hideg, kormos téli délutánba.

Én pedig leülök a szokott helyemre, de nem azt a tanulmányt írom meg, amit akartam, hanem szinte félálomban megírom róla a versemet.

BALLADA KOVÁCS MÁRIÁRÓL

Minden kő hallgat róla és minden kő róla hallgat erre lent,
mert látták őt a néma kövek, amikor az utolsó délután erre
ment

mert látták őt a néma kövek, mert mindennap erre kellett
járnia
erre megy mindennap iskolába lába, — a neve Kovács Mária.

Az apja bankfiókban altiszt és ő a negyedik Bé-be jár
szobakonyhás lakásban laknak és fel kell kelni 7-re már

és meg kell $\frac{1}{2}$ 8-ra reggelizni és iskolába menni, óh,
és iskolaablakok mögül nézni, hogy hull a hó, óh mennyi hó,

De számtan után fizika, földrajz; s az élet ez, az órarend,
a nyomtatott órarend vonásainak rácsa, pedig milyen jó vol-
na lent

sétálni künn az utcán!

De ez csak vágy felvillanó és elillanó
és nem lehet.
Háziartástanból és fizikából utoljára rosszul felett,

Délben majd hazamegy és megebédel és a házmesterlakás
az udvar mélyén oly setét,
a tűzhely mellett üldögél a konyhán egy iskolai kézimunkába
belekötte 15 éves lány kis életét.

Marad-e utána más, mint ez a csipke? Ő nem jön vissza
sose már,
Ki mondja meg, ki mondja meg, hogy merre jár, hogy merre
jár?

Könny, rémület, megilletődés két eltűnt könnyű láb után,
de olyan kormos és vörös ott künn a téli délután.

Ismerős szemek rémülettel és vihogva nézik az újságok
sorát,
a neve van a napihírben s kutatják rendőrszobák.

Mi van vele? Fiatal arca váltott-e színt, vagy él s beteg?
a kormosvörös délutánban ki inthetett, mi inthetett?
A kávémérés üvegajtaján át már csak emléke integet,

egy asszony jár a külvárosi utcán és odakünn a félhomály
dagálya nő,
Könnyektől félőrült szemekkel néz egy kékkabátos lányt,
hátha ő.

Kié lesznek ruhái otthon és kié lesz annnyi iskolakönyve,
mondd,
Megtört-e barna őzseme, vagy él még s valahol könnyet ont?

Szürke délután, szürke könny: nyomtalan eltűnt köztetek
s úgy érzem a könnyek köröttem tóvá ömlenek.

Ki tudja, hogy merre jár, a tájon milyen ár locsog —
tán megfulladt egy durva kéztől s testében kéj volt és mo-
csok.

Ballada Kovács Máriáról, ki így ment el és így tűnt el őh
és nem maradt más utána, más csak egy szürke, szürke,
szürke tó!

A vers, amit írtam és éles szótagrímeivel majdnem paródiája annak a modern balladaköltési stílusnak, Paul Fort és Guileum Apollinaire műveinek odakint Párisban, és nem is közlésre készült, csak így magamnak írtam, de mégis őszinte és hű: az élet itt ugyanolyan tarka, egy fokkal harsányabb, nagyobb lélegzetvételi, ordénárébb, mint azon a négyszögön túl, melynek határait kijelöltem magamnak és köztük kívánok élni valami furcsa tériszonnal és az egész emberi társadalommal szemben, ami körül esik ennek vonalain. De ezt az életet csak így lehet kiszedni ezekkel a harsány sorokkal és ordénáré rímekkel.

Ekkoriban elég sok verset írtam, néhány még megvan, egy-kettőre még emlékszem, a többi elkallódott; azt hiszem, nem kár értük. Azonban mégis van egy, amit szintén itt adok; az arca, amelyről írtam, valóságos élő arc: való arc: a külváros arca.

(folyt. köv.)

ROZVÁNYI VILMOS :

LELKESEDÉS

Nem férfias: hagyjuk!... A számát
összeszorítom: nem szabad most!
Húsz év? Hát annyi!... Minden bánat,
gond, kín, szorongás leszakadt most.
Akkor minek?... Hisz épp fordítva,
sikongani kell az örömtől;
agyam az örömet ordítja
s szívemen mégis könny dörömböl?...

Nem, nem férfias... Jaj, le kéne
kattantani a rádiót most!...
Itt az öröm s hogy zeng a fénye!
Minek hallgatni annyi szót most?...
Óh, lám, csak nem félek? Nevetség!
Mitől félnék?... Igen, a könnytől.
Ha kiperdül, ha könnyem esnék;
ellop valamit az örömből...

Gondoljunk másra: száraz tényre.
Minek sírni? Természetes volt!
Igy kellett lenni. Ki megérte,
tudta, megéri ... Ez helyes volt,
erre gondolni. Lám, kiléptem
a gyerekesen síró körből...
És íme, — a könny lassan, szépen
az én arcomon is végiggördül.

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG

MŰVÉSZET ÉS MODERN ÁLLAM

Minden állam létét, — civilizációs és kulturális összetevők működésének köszönheti.

E két összetevő helyes arányán múlik egy-egy állam fennmaradása. Bármelyik irányba való eltolódás, a történelem tanúsága szerint, egyaránt végzetes lehet.

Válságok és változások idején, amikor a tájékozatlan jóakarát is végzetes hibákat okozhat, elsőrendű szempont kell legyen ezen erők működésének vizsgálata és irányítása.

Sok szó hangzik el ma „az egységes világnézet” — „közvélemény” stb. stb. hasonló értelmű tömegérzés megnyilvánulásáról.

E kérdések felmerülése és megoldásának kérdésessége, egyaránt a fent említett egyensúly hiányáról tanúskodik.

A kultúra elmaradottsága a civilizációs fejlődéssel szemben, oly annyira nyilvánvaló, hogy e tény felől vitázni nem is lehet. (Nem beszélek egyes, kis körre vonatkozó kivételről, amely ma is megvan Magyarországon, hanem a népesség egész tömegéről.)

A nemzeti eszme csak a nemzeti kultúrára támaszkodhat. A nemzet kultúrálladéka az egyes művészetekben, egyetemes hatású módon nyilatkozik meg.

Közös világnézetre való nevelés és a nemzeti kultúra uralomra segítése, azonos törekvés.

Az egységes világnézet egyik modern államban sem volt meg, alakulásának kezdetén. Ennek elérése mindenütt a lényeges feladatok között első helyen állt.

Minden kor alapérzése, ellentétes osztályok és szellemi síkok között is azonos.

Ez az egyetemes jellemvonás, a népi összetételekből meghatározott kultúrterületeken változik. — Például az érzékelhetőn fölttíre, érzelmiileg reagál a germánság. Tehát a zene, a legabsztraktabb művészet az, amellyel kulturális és civilizációs különbségekre való tekintet nélkül, germán tömegre hatni lehet.

Emlékszem, akkor még nem Németországhoz tartozó németek arcára, amint német zenét játszottak és énekeltek. Lázás izgalomban voltak. Valamennyien érezték — és tudták, — én, a szemlélő is, — hogy akkor tüntettek. Minden idegszálukkal, egész lelkükkel tüntettek összetartozóságuk mellett.

Az olasz, ez a vizuális adottságokban gazdag, empirikus jellegű nép, nemzeti forradalmát képzőművészeti forradalommal kötötte össze.

A faszizmus és futurizmus, Mussolini és Marinetti.

Oroszország, az előbbiekkel szemben, nem nemzeti állam, minden nemzetiségek szövetsége, nem mozgósíthatta az érzelmeket a nemzeti művészet lababvetésével. Ezért fordult a film művészi és propaganda hatásához a legnagyobb mértékben. A film meséje, értelmi vezetést ad az érzelemnek, ezáltal különböző kultúralkatokat is megmozgat érzelmiileg.

A kulturális (művészi) tényezők egyetemes hatóerejét felismerve, mindhárom állam törekedett (sokszor erőszakos úton is) a művészek, minden fajtájú művész, megnyerésére.

Következetes munkával alakították ki a művészi termelés és értékesítés lehetőségeit, nemcsak a jellegzetes faji alkatból következő művészeti ágra, hanem valamennyi művészetre vonatkozólag.

A művészi alkotások, a kor eszmei villongásai tüzeiben születtek. Magukon viselték, alkotójuk új eszméktől átfűtött érzelmeinek jegyét.

E ténnyel kapcsolatban merül fel a programművészet, világnézeti-művészet fogalma.

Valamennyi művész, minden korban rányomja világnézetének bélyegét művére.

Mikor új eszmeáramlatot hoz az emberiség fejlődése, tehát az általános emberi magatartás megváltozása idején, a világnézet primitív tüntetéssel jelentkezik a művészi alkotás külsőségeiben. Ez azonban minden korban, a művészet minden nagy indulásakor megvolt.

Későbbi foka a fejlődésnek, mikor a tartalmi lényeg a neki egyedül megfelelő formára lel. Egy-egy művészi forma elválaszthatatlan kapcsolatban van egy-egy kor gazdasági — politikai és kulturális adottságaival. — Hiszen a művészet minden időben szintézist teremt a szellemi és anyagi világ zűrzavarában.

A századforduló művészeti forradalmi hű tükrét adják a kor valamennyi problémájának.

Felesleges beszélni program-, világnézeti-művészetről és „l'art pour l'art"-ról. A kettő azonos. (L'art pour l'art is világnézet tükré, csak hogy a polgári szemlélet, tehát kifejelett, letűnő világnézeti szemléleten alapszik.)

Csak világnézeti művészet van. Az azután lehet jó, azaz művészet, vagy rossz, azaz nem is művészet.

A kapitalista társadalom a művészeteket is a kiváltságos osztály számára sajátította ki.

Anyagi és szellemi felépítéséből következő művészi forma, szükségszerűen nem is szólhatott a nép összességéhez. A civilizáció azonban mindenhová kinyúlva éreztette nevelő hatását. Ebből az egyensúly-hiányból származott visszaságok megszüntetése az új világszemlélet feladata.

Figyelembe kell venni végre is, hogy a művészet nem pusztán a kor magas szellemi síkon, önmagáért való tükrözése, hanem nevelő eszköz is. Érzelmi jellegű nevelő, tehát egyetemes. „A nemzetnevelés két részből áll: állampolgárnevelésből és az ezzel összefüggő tanításból.“ E nemzeti szempont mindenek előtt valóságának érdekében, a kívánni valók, az iskolai tantervtől az élet minden síkjára kinyúlnak, ahol hangok, színek, vagy szavak működnek, hatnak és formálnak.

A magyarság vizuális alkatú nép. Ez a tény minden fajta kultúrtevékenységéből szembeszökően tűnik ki. — Képekben beszél. (Minden nép beszélni kezd, csak a magyar „nyitja szóra az ajkát“.) Népdali szövegei majdnem kivétel nélkül természeti képből indulnak ki. A látvány szubjektív értelmezése adja a dal további szövegét. Magyarország mutatja fel Európában a legfejlettebb népművészet. Kalotaszegi, sárközi, torockói, halasi, matyó stb. textil, — a nagyalföld és a székelység cserépedényei, faragott tükrösök, ostornyelek, a magyar ötvösművészet, honfoglalás előtti korig visszanyúló, szátrétű alkotásai stb. stb. együttesen tüntetnek a magyarság magasrendű vizuális alkatnak ténye mellett. A nép ösztönös érzéssel szemléli az elé kerülő műalkotást. Eldugott kis Ipolymenti faluban történt, hogy a festőművész, mert képe ritmusába

nem illeszkedett, nem festette vásznára egy ház kéményét, mire a mögötte nézelődő falusiak közül megszólalt az egyik menyecske, hogy hiányzik a kémény. A festő szóltanul dolgozott tovább, nem gondolva, hogy megértik szempontját, követelményét, amit a festménnyel szemben ő támaszt. Ugyanakkor egyik idősebb suhanc, félvállról, mint azt csak nyilvánvaló ostobasággal szemben lehet, szólt, hogy ez a kép nem ház, ebben nem kell fűteni, ennek csak szépnak kell lenni. Magyarazzák meg kérem, ezt az ösztönös tisztánlátást sok „esztétikusnak“.

E tények előtt szemethúnyni vétkes mulasztás, meglévő adottsága a népnek a vizuális művészetekhez való különlegesen fejlett érzék. Ebből logikusan következik, hogy a képzőművészet nyelvét fokozott mértékben kell igénybe venni a nevelésnél. Ezzel szemben mi történt? A középiskolai tantervből majdnem száműzték a rajzórát. Művészet-politikánk sztárrendszere a francia gyökérből nőtt olasz novicentizmust tűzte zászlajára. Miért? Nyilvánvaló tévedésből, lehet, jóindulatú tévedésről, van szó.

A középiskolai tantervben alsóbb rendű célok előretolásával tudták csak a rajzi kultúra védőit, mondhatnám becsempészni, a neveléshez szükséges rajzórák csekély töredékét.

Ma, mikor Európa minden életerős államában a vizuális nevelés soha nem látott méreteket ölt, az itthon minden megértést nélkülöző iskolai rajzeredményeink elismerést, a külföld megbecsülését hozták az országra. Ez is bizonyíték gyanánt állhat a nép, a még ösztönös gyermek, vizuális adottsága mellett.

Komoly — nagy feladatok várnak az idő szavát meghalló kormányzatra. Tantervi revízió szüksége égető. A gyermek nevelése évtizedekre határozza meg az állampolgárok értelmi-érzelmi magatartását. Nem lehet elsőbrendű szempont pillanatnyi szükségletek kielégítése az iskola kereteiben, a minden időre kiható érzelmi alap lefektetésével szemben.

A nemzeti formakincs, a magyar zene ritmusának, hangtani lényegének ismerete, azonos a magyarság szellemi felépítésének ismeretével.

Művészetpolitikánk tévedése az, hogy a renaissance esetéből indul ki. Amikor is Itália szemlélete egész Európára rányomta bélyegét. A ma szelleme, ellentétes a renaissance-éval. Mert ma minden nép sajátos kultúrájában mélyed el. Egyedül benne meglévő erőket igyekeznek kiaknázni saját hasznára. Csak a gyengének van szüksége importra.

Ezeknek a szempontoknak a működése keltette életre az ősmagyar kórust. S lett a legkülönb Európában. — Hasonlóképpen kell a képzőművészetek művelőinek elmélyedni a faj vizuális szemléletében. Fel kell venniük a kapcsolatot a hazai földdel, néppel.

A magyar képzőművészet sorsa is a központi kormányzat kezében van.

A feladat két irányú. A termelés és értékesítés helyes befolyásolása a cél. A megfelelő nemzeti képzőművészet életre keltésére a legkézenfekvőbb mód, hazai ösztöndíjak létesítése. Az ország különböző vidékein kultúrgócokat kell teremteni. Ez, művésztelepek létesítésével érhető el legkönnyebben. A most működő művésztelepek egyrészt kis számúak, másrészt súlytalanok. Egy-két éves ösztöndíj a fiatal generációnak lehetővé tenné, hogy akadémiai tanulmányai után, közvetlen kapcsolatban a magyar földdel és néppel, önkénytelenül is, helyes befolyás alá kerüljön. A művésztelepek élére lelkes, fiatal, cselekvő embereket kell ál-

lítani, akik egyrészt a telep önálló munkáját, másrészt az összes többi teleppel való kapcsolatot irányítani tudják.

Ha az országot ilyen kultúrhálózattal látjuk el, lehetővé van téve vándor kiállítások rendezése. Ezáltal elérhető, hogy a vidéki városok népe is öntudatra ébredjen kulturális tespedtségéből.

Szorosan kapcsolódik a kérdéshez a műkritika válsága is. Csekély kivételtől eltekintve az újságok képzőművészeti rovatát képzetlen, hozzá nem értő emberek látják el.

Mi történne, ha két futbalista nevét összecserélné egy sportrovat vezető, vagy ha egy újság helytelenül számolna be egy mérkőzés lefolyásáról?

Ezzel szemben a művészethez szabad avatatlan kézzel nyúlni? Ostoba közhelyeket, mindenre ráhúzható sablonokat írni? Szabad a nemzet legmélyebb életét tükröző tevékenységgel szemben tudatlan nemtörődomséggel megállani? Kötelezzék valamennyi újságot, hogy képzett műkritikussal írassa képzőművészeti beszámolóit. A sport és színházi rovat mellett vezessék be az állandó képzőművészeti rovatot.

Az alkotások hatóerejének biztosítása az értékesítés útján állandósítható.

Kötelezzék a közösségeket, egyesületeket, szórakozóhelyeket, röviden mindazon helyiségek fenntartóit, ahol sok ember fordul meg, hogy adózásukhoz mért, meghatározott százalékban műalkotásokat vásároljanak.

Ezáltal a képzőművészetek nevelő ereje felfokozódik és hatóerejének működése biztosítva lesz.

(Ezek az utópianak tűnő elgondolások Német- és Olaszországban már megvalósultak.)

Sok mindenről nem szóltam e helyt, ami mind lényeges eleme a nemzeti kultúrának. Tudatosan, mert valamennyi kultúrtényező hallat magáról, csak a képzőművészet néma.

Z. Gács György

K Ö N Y V E K

JUST BÉLA: SZAGOSMISE. Kíváncsian vártuk a *Hajnali kettő* szerzőjének új regényét, mert legtöbbször a második műnél lehet megállapítani: melyek az író valóságos értékei, mi jellemzi első-sorban magatartását és merre vezet útja. Az első regény lehet kitűnő alkotás, de szerzőjéről csak akkor lehet hozzávetőleges ítéletet mondani, ha könyvét összemérhetjük az utána következővel. Gyakori jelenség, s főleg a lírai regényíróknál fordul elő, hogy figyelemreméltó első regény után, nem tudnak kiszabadulni az énrégeny veszélyes csapdájából, és szánalmasan addig ismétlik önmagukat, amíg kifulladásig el nem hallgatnak. A *Hajnali kettő* erősen telítve van szubjektív elemmel (talán éppen ezért vonzotta az embert annyira a kolostori élet varázsa), érthető tehát az a kissé szkeptikus kíváncsiság, amellyel a kritikus olvasni kezdi a *Szagosmisét*.

Szent-Királyi Jenő, a Katolikus Orvosegylet vezető tagja, döntő elhatározás előtt áll. Nagyobbik leánya, Andrea, néhány hónapi házasság után, váratlanul és látszólag megokolatlanul, elhagyja férjét és visszaköltözik régi otthonába, ahol már csak hárman éltek:

a főorvos, második felesége és Edith leánya, aki szintén az első házasságból született. A visszatérés után kezdetben minden rendben folyik — az otthoniak mindnyájan azt remélik, hogy Andrea meggondolja magát és visszatér férjéhez, — de egy idő múlva bizonyos nyugtalanító jelenségek felborulással fenyegetik a Szent-Királyi család békéjét; Edith huszonegyéves, bálozó leány, udvarlói vannak, akik közül kiválaszthatja magának jövendő életársát, de az elvált asszony feltűnése mindent összezavar. Bármilyen komoly és tartozkodó is Andrea, Edith lovagjai a „szabad préda” reményében vele kezdenek foglalkozni. A főorvos tudja, hogy a fiatal asszony ártatlan, de mert mindenáron biztosítani akarja a családi békét és Edith jövőjét is félti, elhatározza, feláldozza Andreát. Először tanácsot kér lelkiatyjától, arra számítva, hogy az is helyeselni fogja tervét, de amikor a pap nem hajlandó a felelősséget osztozni, szinte kikényszeríti Andreából, hogy elhagyja az apai házat.

A *Szagomise* ezen a ponton két, illetőleg három irányban folytatódik. Andrea távozása után Szent-Királyi Edith gondtalan élete zavartalanul folyik tovább. Megismerkedik egy félig olasz milánói mérnökkel, aki gyára megbízásából Pestre kerül, s elhatározza, hogy mindenáron a felesége lesz. Apró ravaszkodásokkal, ügyes taktikázással igyekszik megnyerni magának Bardon Pétert, de végül is ő szeret bele a mérnökbe.

Andrea egy kis vidéki városba megy nagynénjéhez, néhány hónapot tölt ott, majd hirtelen elhatározással Svájcba utazik, Lausanne-ba, ahol tíz évvel ezelőtt a Sacré-Coeur zárda növendéke volt. De a fiatal asszonyt áthidalhatatlan szakadék válszja el az apáctól: hitelensége, mely azokban az években kezdődik, amikor megérzi, hogy apja vallásossága és cselekedetei között nincs összhang. Csak két napig marad a gyermekkori emlékekkel telt zárdában, azután a francia Alpok egyik eldugott kis szállodájába menekül, hogy az emberektől távol nyugodtan éljen önmagának. Szeptember van, a nyári szezonnak vége, Andreán kívül csak egy öreg pap tartózkodik a *Semnoz-Alpes*-ben. A fiatal asszony hetekig egyedül bolyong a hegyekben, vagy a szálloda szalónjában; azután a fajtogató magányézés elől Chiron abbéhoz, a lyoni szeminárium egykori tanárához menekül. Az öreg pap lassan, szinte észrevétlenül megmagyarázza Andrea már-már elhibázott életének titkát: egyesek felszínes, mások szeretet nélküli racionalista katolicizmusa megakadályozta a fiatal asszonyt abban, hogy megismerje a katolicizmus lényegét; kiegyensúlyozatlansága, a félmegoldásoktól való irtózása pedig metafizikai nyugtalanságának a jele. A pap karácsony előtt visszatér Lyonba, hosszú leveleket váltanak, melyekben napvilágra kerül Andrea minden kétsége és problémája, míg végül egy utolsó levél töredékeiből arról értesülünk, hogy a sokat szenvedett asszony megtalálta élete célját: feláldozni magát övéért és saját bűneiért. Férjéhez nem térhet vissza, mert helyét már elfoglalta egy másik asszony, apáca sem lehet, de menhelyeken, gyermekórházakban mindig szükség van munkás kezekre...

Andrea elhatározásában egy tragikus eseménynek is része volt. Szent-Királyi Edit annyira belegabalyodik abba a hálóba, melyet a mérnöknek vetett, hogy minden különösebb ellenkezés nélkül odaadja magát. Amikor a viszonynak következménye mutatkozik, kieroszakolja apjától, hogy — korábbi megállapodásuk ellenére — rendezzenek házibált, mert ott akarja közölni a dolgot Bardon Péterrel. A férfi hallani sem akar házasságról s csak arra hajlandó,

hogy orvoshoz vigye Edithet, aki a kényszerítő helyzetben beleegyezik a tervbe. De az orvosi beavatkozást követő éjszakán a lány rosszul lesz, és mostohaanyja — aki egy akaratlanul kihallgatott beszélgetésből már előzőleg megtudta a titkot — kénytelen a főorvos apát fölkelteni. Edit a hajnali lázas önkívületben elhátározza, hogy végez önmagával, de előbb lelövi azt a férfit, aki minden bajának az oka, és aki néhány nap múlva végleg vissza akar utazni Milánóba. Reggel sikerül megszereznie apja revolverét, elszökik otthonról, meglesi a mérnököt és végrehajtja tervét. De csak késő este hal meg a Rókus-kórházban, anélkül, hogy csak egy pillanatra is visszanyerné öntudatát. Ez a tragédia, — mely egyúttal a főorvos tragédiája is, mert egész életműve összedől és a kettős gyilkosság botránya megfosztja őt a régóta áhított s már-már elért egyetemi katedrától — csak megerősíti Andráét abban, hogy élete hátralevő része Istennek szánt áldozat legyen.

Szándékosan mondtam el ilyen részletesen a *Szagosmise* meséjét, mert így nem szükséges külön bizonygatni, mennyire *igazi* regény Just Béla műve. Ma, amikor tucatjával jelennek meg kiforratlan, művészileg éretlen pseudo-regények és sok író még azon sem fárad, (vagy nem rendelkezik a megfelelő művészi ízléssel és intencióval), hogy legalább a háttérből mozgassa saját gondolatainak, érzéseinek, emlékeinek élettelen bábjait, a kritikus kétszeresen örülhet a *Szagosmiséhez* hasonló, sajnos, mindinkább ritka, regénynek. Az igazi regényíró sohasem törí át azt a korlátot, mely énjét alkotásának elképzelt alakjaitól elválasztja, de proteusi egyénisége minden alakjában jelen van, a gyilkosban éppúgy, mint a szentben. Ebben az értelemben mondja Mauriac, hogy a regényíró Isten majmolója: élő alakokat teremt a semmiből, s ezek az alakok egyéni természetük szerint kezdenek el mozogni.

Amikor a *Hajnali kettő* „Le due di notte” címmel olasz fordításban megjelent, egyik bírálója, az újszerű téma mellett a részletek „pszichológiai festőiségét” hangsúlyozta. A *Szagosmise* is bővelkedik ilyenekben, s meg kell jegyeznem, hogy ezek a részletek sohasem önmagukért vannak: Andrea rejtelmes sétájára gondolok az elhagyott malom körül (a vízió itt nagyszerűen érzékelteti az elzúllott fiatal asszony lelki elhagyatottságát), vagy arra a részre, amikor a kétségek között vergődő Edith meglátogatja a púpos „röntgenszemű asszonyt” és a nyomorúságos konyhalakásban pánikszerű érzés keríti hatalmába. De érzésem szerint az író pszichológiai ösztöne és érzékeltető tehetsége a drámai részekben mutatkozik meg a legjobban: kevés olyan *morceau de bravoure*-t ismerek, mint annak az éjszakának a leírását, amikor a láztól gyötört Edith lelkében a félelem, élni akarás, kétségbeesés, bosszú járja szőrnyű vitustáncát és esztelen terve megszületik.

Raics István

EMLEKEZŐ ERDÉLYIEK. (Pálffy János: *Magyarországi és erdélyi urak*. — *Séta bölcsőhelyem körül*.) Erdély nemcsak földrajzi táj, évszázadokon önálló életű „kisebb haza”, hanem fogalom is: egy szóban foglalata mindannak, amit lényeges magyarságának érzünk. Akik Erdélyben születtek és tanultak élni, sohasem a pillanatot mérik, hanem az élet születésen és halálon túlradó sodrában szemlélnék mindent. Olyan a világképük, mint a szeles őszi táj: kristálytisza és üde, mert a hegyek nevelték őket a nagy távlatokra és a történelem. Ezért lett az emlékirók hazája Erdély. Legnagyobbjai kicsit mindig az utókor számára is éltek, s ez a tu-

datos, jövőre néző élet adta sokuk kezébe a tollat, hogy megírják mindazt, amit tettek és tapasztaltak. „A múltból írok a jövőnek“, vallja magáról Pálffy János is, az 1848-as magyar parlament al-elnöke, a székely nemes, a halálra ítélt politikus, ki kegyetlen kegyelem folytán Zemplénbe számúzva, róttá papírra Emlékezéseit, ameddig bírta, halálos betegen a tüdőbajtól és a honvágytól. Csonkán maradt műve, mely Szabó T. Attila gondozásában most megjelen, a 48-as idők arcképcsarnoka, csak nem az ábrázoltak megrendelésére készült s ezért annyira izgatón érdekes. Közéleti lexikon azokról, akikhez személyes köze volt és csak azokról s így félig-meddig önéletírás is, mely mozaikszerűen kibontakozik az apró vagy nagyobbzabású portrék kockáiból. Az igazat írja: amennyire egy közéleti, az eseményeken alig túlkerült ember tárgyilagos lehet, igyekszik az lenni, elsősorban önmagával szemben s ez záloga annak, hogy másokkal szemben is az. A ma távlatából nézve van egy-két elrajzolt alakja, de a nagy többséget már ő is a történelem szemével látta meg. Az *Emlékezések* eredeti, őszinte írás, e mellett irodalmi szempontból is értékes. Nyugodt, tiszta, logikus és nemesen méltóságos előadása a magyar próza egykorú mestereinek méltó társává avatja.

Es méltó ósévé azoknak, akik ma írnak és emlékeznek Erdélyről, — bár nem a tények tárgyias nyelvén, hanem a líra melege hevületében. Mert Erdély nemcsak a történelmi emlékezés földje, nemcsak a meztelen, szinte prózai igazság hazája, hanem a líráé is, a kódós völgyeké, a szálegyenes fenyőké, a havasi legelőké és a virágos, kopjafás temetőké. Ennek az Erdélynek is megvannak a krónikásai. „*Séta bölcsőhelyem körül*“ írói, az erdélyi irodalom legnevesebb képviselői szavak színeiből, mondatok köreiből, egy-egy fejezet apró festményéből varázsolják elő a határon innen és túl egységes örök Erdélyt, a mesék birodalmát: Tündérországot. S ezt a szellemi képet a szebbnél-szebb fényképek gazdag sorozata hitelesíti s teszi vonzó valósággá, igazi, művészi, lenyűgöző erdélyi képeskönyvvé.

Fényi András.

VÁRKONYI NÁNDOR: MAGYAR KATONAKÖLTŐK. (*Janus Pannonius társaság, Pécs.*) „Tanulságos lesz magunk elé idézni azoknak a férfiaknak alakját, akik a szép szó hatalmát a fegyver erejével egyesítették“ — írja az író előszavában s ez az idézés ma nemcsak tanulságos, de időszerű is. A könyv az írás és a tett szintézisét magasztalja s semmire sincs ma nagyobb szükség, mint ezt a szintézist: a *műveltség és erő*, a *szellem és test* harmóniáját, szerves egységét hirdetni. Korunk szélsőségekké szétoldott világképet mutat. Az *erőszak* fölött, melyet csak tompa kék fényvel világít át valamelyes derengő értelem, a *szellem* felhőkakukkvarban csücsül. Várkonyi könyvében az élet teljessége: a harcos szellem, az erők forratagában álló hősi lélek jelentkezik s keres magának a magyar irodalomban, a poézisben helyet. A helyet kereső lélek magyar s mert a magyarság küldetésstudat is, nemzeti értékeiben világtávlatokat feszeget.

Egy új, *legnagyobb* igényű magyar szemlélet friss hullámai csapnak meg bennünket Várkonyi könyvének már az első lapjain. „A magyarság — írja például egy helyen — oly folyamatot indított el, mely végül a hűbéri államrend kialakulásához vezetett; mintául szolgált a lovagság létrehozásához s döntően szólt bele a lovagi Európa megszületésébe. Európa közel félezedévi történetének nemzöje a magyarság. Hogy a lovagság nálunk nem a nyu-

gati alakjában fejlődött ki, hogy feudális szervezetünk, lovagi osztályunk, sőt lovagköltészetünk nem volt, annak oka nem valami elmaradottság, hanem éppen az, hogy ezek az intézmények egy eredetibb, sajátosabb s általánosabb, mondhatni népi formában eleve megvoltak nálunk.“ *Mi Nyugatnak a turáni népek kardját: Attila kardját adtuk: fegyvert,* — írja, s a nagy magyar katona költők mai napig folytonos láncolata mintha valóban Várkonyit igazolná. Gyönyörű, ahogyan ennek a tételnek igazolását egy könyvön végig keresztül viszi, de épp a könyve vége az, mely gondolkozásra késztet s alkalmat nyújt a kritikára. Mert amilyen nagyszerű a preludium, annyira regényes a postludium. A magyar katonaköltészet Tinódi Sebestyén, Balassa Bálint s Zrinyi nagyszerű triászával indul, a folytatás is dicséretre méltó, de mi lesz a vég, a ma, amiből a holnap reménysugarai csillognának elő? Marad Gyóni Géza és Bárd Miklós. Kellő tisztelet ezeknek a derék katonáknak, de túlzás őket nagy költőknek tartani s egy Balassa mellé állítani. Irónk ezt nem is mondja, de hogy mégis őket kénytelen emlegetni, könyvének korlátaira mutat rá. Érdekes, hogy ezekre a korlátokra épp könyvének nagystilű bevezetése s mély tárgyalása sodor. Az igényeket tehát maga az író állította fel. A modern magyarság nagy költői azonban mégis csak egy Mécs László, egy József Attila vagy egy Illyés Gyula. S minden esetre a XX. századi magyarság európai viszonylatban is óriási jelentőségű lángelméje: Ady.

De Ady nem volt katonaköltő, — mondhatná valaki. — Igen. De Balassa sem volt az. Balassa akkor is azt a harcos attitűdöt használta volna verseiben, ha nem harcolt volna; túl kevésre mérik azok a költő fantáziáját, akik az ő verseit csak a katonáéletről magyarázzák. Balassa idejében, az akkori körülmények között, minden valamire való ember szurkált, döfködött és lövöldözött. Akkor mindenki fegyverforgató katona volt. Ma már nem így van. A modern háború sokkal nagyobb szervezésű, sokkal szédületesebb arányú, de nem csak a közvetlen harcban, hanem az egész élet jelentőségében. Például propagandában, például eugenetikában, például kereskedelemben, fajban, szülő anyákban és versekben.

Hajdanában *mindenki* katona volt, ma *mindenképpen* katonáknak kell lennünk, az élet minden vonatkozásában, akkor is, ha nem vagyunk a lövészárokokban. S ilyen alapon az is katona, aki népe szellemében a lelket tartja, a szépet ápolva közösségét ébreszti. Mécs László, József Attila, Illyés Gyula is katonák, s Ady is az, akinél harcosabb attitűddel költő e földön alig írt. „Isten, Titok, elő a kardod“ — még Istentől is kardrántást követelt különös lélek-katharisaiban ez a kuruc magyar. Ő nem lenne katonaköltő? Balassa idejében az ő lábát is biztos eivitte volna az ágyúgolyó, de ma már *kivételesen* így is lehetett katona.

Ha egy zárófejezetben ezeket a gondolatokat Várkonyi a könyvéből nem hagyta volna el, értékes könyve még sokkal értékesebb lenne, mert egy új magatartás példáját állítaná elénk.

Demény János.

DE PROFUNDIS. (*Koffán Károly harminckét metszete.*) Zsoltáros hangulatú lapokat tartalmaz ez a kötet, borongó hit a művészetben, a formakeresés elemi ösztöne, valami nyomasztó áhítat forrong bennük, mint a tömeg imáiban. Érett feszültségnek, pattanásig zsufolt lelki telítettségnek kellett föloldódni ezeknek a metszeteknek a létrejöttével, a felszabadulás és kibontakozás gondját érezni rajtuk,

mint mikor fölgyült érzések, emésztő gondolatok kimondásával me- nekül terheitől az ember és művész. Riadt szertartás ez a műfaj és kifejezés előtt, egyfajta kísérlet a szellemi megkönnyebbülésre, a fej- lett belső élet sürgetése a nyilatkozatra, amikor már nem lehet megtartani a magányban, önmagunknak, vágyat, véleményt és készséget, beszélni kell, fölbuzdulni vagy megalázkodni, harsogni vagy pepecselni, de el kell kezdeni valamit, ami a beletartozást jelzi, kifelé is, végső kötést a művészettel, szektával vagy az embe- riséggel. Ezért kísért Koffán metszeteiben a zsoldárok hangulata, a



szemérmes vallási rajongás megvallásának e kezdeti állapota, melyben a közösségi élmény alkalmat ad komor sorokkal megszó- laltatni a túlsorduló egyéni lelkesedést. A fény és árnyék kemény ellentéte a közvetlen, őszinte szándék záloga, a fehér és fekete foltok, így egymás mellett, kíméletlenül tagadva és élesen hangsú- lyozva egymást keresetlenül, kicsit nyersen ugyan, de híven közve- títik egy áthevült alkotó erő formai és eszmei magáratalálását. Bonyo- lult mesterkedés, túlzott alaki fortély nem közömbösíti hidegragyogású mesterművé, díszes bemutatóvá az eredeti elgondolást és megérzést, tetszetős alakoskodás nélkül jelentkezik segítségükkel az, amit el- hallgatni már nem lehet. A fa- és-linómetszet műfajnak a legeggy- szerűbb, egyben a legösszefogóbb, szűkszavú, de jelentős, mert sze- rény eszközökkel a lényegét adja, modora tartózkodó, sőt az igénye- sek számára szegényes, mert a világból árnyképet csinál, végtelen változataiból csak kettőt ismer, a feketét és fehérét, viszont éppen

e miatt szigorú fegyelemre neveli a művészt, nem engedi mellébeszélni, fogékonyvá teszi a jellemző és lényeges iránt, áttekintő szemléletet eredményez. Ennek a nagyvonalú, sűrített stílusnak a balladai erőnyeit sokszor feláldozzák a grafikusok hatásos küllemekért, ügyes és céltalan diszjunktívumokkal cifrázzák, illusztrálnak ahelyett, hogy kifejeznének. Koffán metszetei talán azért zengenek oly borosan és azért vergődik bennük valami fojtott mozgalmasság, mert az igazi műfajszerűséget képviselik, kendőzés nélkül és alázatosan, a fény és árnyék küzdelmének a veritékével, azzal a természetes és kényszerű komorsággal, ami ezt a jelképes szaggatottságot kíséri. A részletek elhallgatása, az ábrázolás fukarsága — és szerénysége mellett is teljes fontossága — az anyag és téma, a kellékek és művek közvetlen egységét jelenti, művesség, ügyesség és manír nem kényszerítik engedelményekre a művészt: technikai próbálkozásai is általános megoldást hoznak, mert a műfaj valamiféle vizuális sarkigazsággá vonja össze a mesterséget és az eszmét. Koffánnak volt bátorsága a művészet szellemében dolgozni, nem szolgált és nem bűvészkedett, nem szolgált ki tanokat és tendenciákat, nem figyelt oktanul gyakorlatát a metszésben, csupán közölt valamit műhelytitkaiból; művészi kutatászenvedélye fölmérte a lehetőségeket, hogy mire juthat egy metszőkés a sima lapon, ha kellő komolysággal és elegendő tehetséggel bánnak vele. A megoldás a feltetelekből törvényszerűen következik, De profundis, üzenet a mélyből, egy szellemi tisztulási folyamat, amelyben ötlet és tanulmány testet ölt, kibontakozik az alaki és fogalmi tehetetlenség zavarából, formát és jelentést kap. Határozatlan lázból, vegyes izgalomból, bizonytalan törekvésből szűrődik le így a munka és cél, együtt jár a tudatosodással, ahogy létrejön egy verssor vagy motívum, ahogy hivatására talál az egyén s összefog végzete ellen a tömeg. De profundis lesz minden olyan lelki helyzet, ami az öneszmélést követi, a felfedezés öröme, az értelem ünnepe, mikor a megismerés távlatot nyit a gondolkodásnak és megszabadít a tudatlanság nyügeitől, a művészet diadala, midőn szólni segít s megfogalmazza az illanó elrévüléseket és a megnyilatkozás nosztalgiajának szüntelen gyötrelmeit. Valami kezdődik az emberben és az életben, megmozdul a homály, egy villanás a kés nyomán s valahonnan tüzesóva esik a rejtett szándékokra és titkos szenvedélyekre, a művész útra készülődik, kibontja magából az érzékek és képzelet kevert anyagát, élmény, látomás és kezűgyesség művé olvad össze, amint az öntudat sugarai kiemelik az alaktalanságból a lélek és eszmélet szunynyadó képességeit. A föltörekvés elemi erővel mutat meg minden igazi értéket és szent meggyőződést, fölkavarja és cselekvésre indítja a mélyben fölgyűlt elszántságot és készültséget, rányit a néma tétlenségre ítél, de folyton erjedő belső energiákra s fölfedi az egyén és tömeg szellemi megmozdulásának a rejtekét. A belső forrongásban valahol találkozik a művész és a világ, kiutat keresnek a lelki és szociális szorongatottságból s ha egy adott pillanatban fölszakad a művészi tervezgetés és társadalmi elesettség sötétje, vallomás lesz belőle, a szín, hang, szó, fény tanúságtevésével reményről, szépségről és valóságról. Koffán Károly jelen művei ezt a különös állapotot rögzítik, kötete a fölvetődött mesterségbeli problémák kidolgozása, annak tisztázása, hogy eredeti eljárásával a metszés kifejezőereje mit és hogyan nyer, ön-maga számára döntés és tanulság volt ez a munka, az eszközök megválasztása és a tárgykör vállalása; a műfaj természetétől kezdve kísérletező-öntudatosodó tevékenysége a háttérben készülődő, az élet árnyékos oldalán igazságosabb rendért csoportosuló emberek-

hez vezette őt. Fölzeng a zsoldár, kissé darabosan és rekedten, mert céltkereső és küzdelmes ez a készülődés, szögletes mozgású, érdes hangú alakok, „a jobb jövőendő bányászai“ lelkesülten fordulnak a biztató világozás, a méltatóbb emberség felé, arcuk át-tüzesedik, taglejtéseik egy elkövetkezendő szép új világról magyaráznak. A művész kiállotta a próbát, amit a művészi és emberi felelősség szabott ki rá, példás szakszerűséggel és sorsszerű lelki-imerettel dolgozott, a közösségi sors zavaró mélyeit közvetítette, miközben erőteljes műfaji újításokat véglegesített. „Hogy átver-gődjön az örök borun“, — ahogy Juhász Gyula írta — a művészi igazság szépséges sejtelméig, hol „vár rá a magas, a diadalmas, a tűzsugaras“.

Pogány Ö. Gábor.

R. C. HUTCHINSON: TESTAMENTUM. (*Singer és Wolfner.*) Hutchinson az angol világbirodalom fia: Indiában született, kato-nának nevelték orvosnak készült, újságíró lett Londonban és Oroszországról írta egyik legnagyobb regényét, a Testamentumot. Mindig kalandos vállalkozás és gyakran fullad kudarcba, ha az író kilép megszokott, világnézetileg és politikailag meghatározott világából, mégha olyan tág, szabadelvű és sokszínű is ez, mint az angol. A Testamentum szerzője azonban az első két lap személyes hangja után elhallgat és egy ügyes fogással érdektelen személytelenségbe távolítja magát: a Testamentum nem más, jelenti, mint Otraveszkov orosz kapitány naplójának és egyéb feljegyzéseinek kiadásra alkalmas formába öntött változata. A bravur szinte tökéletesen sikerült. Az eseményeket szenvtelen hangon elmesélő angol író helyett a világháború osztrák és orosz foglytáborait vég-gigszenvedő, az intézményeket és embereket elsöprő forradalmak viharait átvezelő orosz kapitány személyes, emberien közvetlen hangját halljuk s az idegen íróval szemben eleve éber bizalmatlan-ságunk egy csapásra megszűnik. Otraveszkov kapitány pedig ne-mes, meleg, művészi színességében is egyszerű módon számol be a magárahagyott ember folyton reménykedő harcáról a sötét, re-ménytelen étellel: elveszett felesége és gyermeke után kutat vá-rosekban, utcákon és kórházakon keresztül, s mikor megtalálja őket, az elveszett szeretet és az elveszett öntudat visszahívásának még fájóbb, kétségbeesés és remény közt hányódó küzdelmét ve-rítkezi végig. Körötte pedig ott hullámoz az egész megbolygatott, fenekestül felfordított orosz világ: eszményi hősök, mint Scheffler gróf, a regény különösen nagyszerű, remekbekészült alakja és fá-radt, tehetetlenül söprődő emberek, könnyed életművészek és fanatikusan forradalmárok, urak, parasztok és munkások; fölöttük a bá-gyadt orosz ég feszül és köröttük a lomha orosz táj hallgat. Törté-nelmi időkről szól ez, a nagyterjedelmű regényekhez szokott mai olvasót is lenyűgöző hatalmas alkotás, de nem a történelmi való-ság formáiban és teljességében, hanem úgy, ahogy az események-ben részes szemlélő átélte. Különleges elbeszélő tehetségre és mű-vészi tudatosságra vall az a mód, ahogyan csak annyit jelenít meg mindig az élet egészéből, amennyi egy ember látókörébe, élmény-területére esik. Az itt-ott eláradó bőbeszédűség és olykor a nyu-godt élvezetet zavaró nehézkesség is e föltétlen valóságosságra való törekvésből magyarázható. Az író elhithető művésze az élet szürke, majd fullasztóan izgalmas napjainak változatos pergetésé-vel annyira valóságos formálja hőseit, hogy szinte a személyes találkozás közvetlenségével szemléljük őket, éljük sorsukat. Az egész regényen valami fájdalmas, tehetetlen szomorúság ömlik vé-ig, de ez a szomorúság nem a reménytelenség gyermeke, hanem az életet szívvel élő emberé. Az a bizakodó, emelkedett szemlélet, amellyel a regény két főhőse a világot nézi, példamutatóan emberi és egyúttal kifinomultan keresztény.

Fényi András.

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
ÚJDONSÁGAI



REGÉNYEK, ELBESZÉLÉSEK, VERSEK

BALLA BORISZ:

BRÜSSZELI NAPLÓ

3.90 P.



G. v. LE FORT—IJJAS ANTAL:

A MAGDEBURGI MENYEGZŐ

(Regény). 3.90 P.



KINCS ISTVÁN:

EMBERFARAGÁS

(Novellák). 3.90 P.



KINIZSI ANDOR:

IGY KELL FÉRJHEZ MENNI

(Vidám regény). 3.90 P.



POSSONYI LÁSZLÓ:

KALEIDOSZKÓP

(Külföldi novellák.)

3.90 P.



PUSZTA SÁNDOR:

V E R S E K

3.90 P.



VAN DER MEERSCH—ZIGÁNY MIKLÓS:

EMBERHALÁSZOK

(Regény). 3.90.

A próhászcai hagyományokat ápolja az

ÚJ ÉLET

KATOLIKUS SZOCIÁLIS ÉS VILÁGNÉZETI HAVI SZEMLE

SZERKESZTI ANDRÁS KÁROLY

ÉVI ELŐFIZETÉSI ÁRA 5 PENGŐ,
EGYES SZÁM 50 FILLÉR

SZERKESZTŐSÉG : KASSA, SZATHMÁRY GYÖRGY-U. 6. I.

MUTATVÁNYSZÁMOT A KIADÓHIVATAL
KÜLD: ROZSNYÓ, RÁKÓCZI-TÉR 4. SZÁM

Magyar Irodalmi Almanach az 1941-es évre

Az új magyar irodalom fiatal íróinak és költőinek egy csoportja elhatározta, hogy egy évenként megjelenő irodalmi Almanach kiadásával szolgálja a magyar irodalmat s szép-irodalmi termésének javával hitet tesz az emberi kultúra örök értékei mellett. A Magyar Irodalmi Almanach 1941-es kötetébe

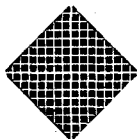
JANKOVICH FERENC,
JÉKELY ZOLTÁN,
RÓNAY GYÖRGY,
TAKÁTS GYULA,
TOLDALAGHY PÁL verseket,
LOVASS GYULA,
MOLNÁR KATA,
OTTLIK GÉZA,
ÖRLEY ISTVÁN,
SOÓS LÁSZLÓ,
SÓTÉR ISTVÁN,
THURZÓ GÁBOR
novellát írtak.

A Magyar Irodalmi Almanach 1941-es kötete kb. 210 lap terjedelemben 1940 karácsonyára jelenik meg.

ÁRA FÜZVE 3—, KÖTVE 4— PENGŐ.

A Magyar Kultúrszemle kiadása.

Szagosmise



Just Béla

Regény

A „Hajnali kettő” művészi értékei: lélekrajz, morális magatartás, lírai légkör a Szagosmisében még tisztábban és erőteljesebben jelentkeznek és felejthetlenné teszik ezt a meg-rázó pesti erkölcsrajzot

Vigilia

HÁROM VILÁGHIRŰ KÖNYV

John Steinbeck: Érik a gyümölcs

A kiváló amerikai író nagy regénye, megjelenése óta első helyen áll a legtöbbet olvasott könyvek sorában. Százezer gazdasaládról szól, akiket a gép öntudatlan kegyetlensége földönfutóvá tesz és kimondhatatlan szenvedések árán ismerik meg az egymáson való segítés és szeretet megbékítő érzését.

ÁRA 6 PENGŐ, VÁSZONKÖTÉSSEN 8 PENGŐ.

C. Hutchinson: Testamentum

Oroszország forrongó eszmevilágának hatalmas rajza ez a regény. Höse elpusztul, mert nem találja meg a helyét sem az összeomló cári Oroszországban, sem a bolaevisták forradalmában. Boldogan hal meg, mert rendíthetetlenül hisz az emberi jószág és igazság végső győzelmében.

ÁRA 8 P, VÁSZONKÖTÉSSEN 10.50 PENGŐ.

D. Cornel Delong: A nagy gát mögött

Ez a csodálatosan mélyenszántó regény egy holland kisváros életét vetíti elénk. Aranyfőkötős asszonyokat, korcsolyázó tömegeket, akiket eddig csak holland mesterek képein láttunk, most az író elbeszélő művészetén keresztül életük legapróbb részleteiben ismerünk meg.

ÁRA 6 PENGŐ, VÁSZONKÖTÉSSEN 8 PENGŐ.

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET KIADÁSA

A Z A T H E N A E U M
K A R Á C S O N Y I Ú J D O N S Á G A I

MÉCS LÁSZLÓ

F O R G Ó S Z I N P A D

A nagy katolikus költő
új verseinek gyűjteménye.
Füzve 4'— P, kötve 5'60 P.

PASSUTH LÁSZLÓ

N Á P O L Y I J O H A N N A

Endre és Johanna drámája
az ébredő olasz és ma-
gyar reneszánsz levegőjé-
ben. — Kötve 7'20 pengő.

SZITNYAI ZOLTÁN

A S S Z O N Y K A

Egy bátorlelkű fiatal asszony
útja a nagyvárostól a fa-
luig. — Kötve 6'— pengő.

MADARIAGA

C O L U M B U S K R I S T Ó F

Amerika felfedezőjének éle-
te és küzdelme a világhírű
spanyol tudós nagyszerű elő-
adásában. — Kötve 7'20 P.

TARTALOMJEGYZÉK



Tanulmány, értekezés

<i>Angyal Endre</i> : A misztikus Erdély — — — — —	441
— Csíksomlyói misztériumok — — — — —	488
<i>Aquinói Szt. Tamás</i> : A királyról és kormányzatról (ford.: Just B.)	47
— Az uralkodóról (ford.: Just B.) — — — — —	99
— Cselekvő és szemlélődő élet (ford.: Just B.) — — — — —	313
<i>Bernanos, Georges</i> : Mi franciák (ford.: Just B.) — — — — —	3
— Egy falusi plébános naplójából (ford.: Just B.) — — — — —	291
<i>Bóka László</i> : József Attila élete és életműve — — — — —	421
— Apparuit... — — — — —	502
<i>Demény János</i> : Bartók és Kodály — — — — —	27, 58, 132
— Pax Hungarica — — — — —	180
— Kodály székelyfonója és a zsoltár — — — — —	378
<i>Erdős Jenő</i> : Szabadok és szolgák a lápon — — — — —	171
<i>Gáldi László</i> : Eminescu és a katolicizmus — — — — —	385
<i>Green, Julien</i> : Naplórészletek (ford.: Just B.) — — — — —	202
<i>Ijjas Antal</i> : Magyarság és németiség — — — — —	251
<i>Lauri Viljanen</i> : Sillanpää (ford. Végh Gy.) — — — — —	143
<i>Lovass Gyula</i> : A Thibault-család — — — — —	511
<i>Lukács Gáspár</i> : „Új“ magyar hősök — — — — —	126
<i>Mauriac, François</i> : Bűn és irodalom (ford.: Just B.) — — — — —	41
— Gondolatok a háború előestéjén (ford.: Just B.) — — — — —	165
<i>Newman, John-Henry</i> : Gondolatok (ford.: Just B.) — — — — —	18
<i>Pável Ágoston</i> : Szerb népköltészet — — — — —	213
<i>Péguy, Charles</i> : Gondolatok (ford.: Just B.) — — — — —	415
<i>Pogány Ö. Gábor</i> : Az „itáliai“ költő — — — — —	145
<i>Possonyi László</i> : A keleti magyarság keresztapja — — — — —	401
<i>Rónay György</i> : Ifjúság — — — — —	102

Elbeszélés

<i>Bóka László</i> : Apparuit — — — — —	502
<i>Cancar Iván</i> : Aki elvesztette a meggyőződését (ford.: Pável Á.)	108
<i>Hegedűs Zoltán</i> : A halász legendája — — — — —	336
<i>Hronsky, Josef</i> : Mézeskalács (ford.: Vájlok S.) — — — — —	327
<i>Ijjas Antal</i> : A pápa Perugiában — — — — —	153
<i>Just Béla</i> : B. L. Naplójából — — — — —	53
<i>Kürthy Miklós</i> : A kalauz — — — — —	429
<i>Lovass Gyula</i> : Farawell — — — — —	118

<i>Nagy Miklós</i> : Excelsior	— — — — —	14
<i>Névy Anna</i> : Angyali ének	— — — — —	244
— A híd	— — — — —	287
<i>Rozványi Vilmos</i> : Éva csillagai	— — — — —	67
— Érettségi	— — — — —	281
<i>Papini, Giovanni</i> : Kaifás bosszúja (ford.: Végh Gy.)	— — — — —	81
— Egy párizsi karácsony (ford.: Füsü J.)	— — — — —	483
<i>Semjén Gyula</i> : Az elnémitott ismeretlen	— — — — —	21

Versek

<i>Baring, Maurice</i> : Vita Nuova (ford.: Szabó Gy.)	— — — — —	65
<i>Bocaius János</i> : Magyarország köszönti Németországot (ford.: Geréb L.)	— — — — —	320
— A jégbe szakadt török csapatokról (ford.: Geréb L.)	— — — — —	323
— Nagyszombat városán átutazóban (ford.: Geréb L.)	— — — — —	325
— Mária a bölcső mellett (ford.: Geréb L.)	— — — — —	325
— Quid contentius est (ford.: Geréb L.)	— — — — —	326
— T.Ö.R.Ö.K.	— — — — —	326
<i>Bontempelli, Massimo</i> : Gyönyörűség (ford.: Horváth B.)	— — — — —	161
<i>Browning, Robert</i> : Evelyn Hope (ford.: Raics I.)	— — — — —	394
<i>Buzzi, Paolo</i> : Tricolor (ford.: Horváth B.)	— — — — —	164
<i>Cser László</i> : Sanghai, szétlőtt rém	— — — — —	238
<i>Cserei Szász László</i> : Csóré András	— — — — —	186
— Gergő Eszter	— — — — —	345
— Csillag után futok	— — — — —	371
— Búcsúzkodás	— — — — —	371
— Búcsúra megy kicsi Ambrus	— — — — —	372
— Vértvirág kelyhére sosem hullhatok	— — — — —	457
— Veres Eszter	— — — — —	470
— Elmennék...	— — — — —	507
<i>Chesterton, G. K.</i> : Ünnepe (ford.: Raics I.)	— — — — —	257
— A gyermekek éneke (ford.: Raics I.)	— — — — —	257
— A csontváz mondja (ford.: Raics I.)	— — — — —	257
— Az utolsó álarc (ford.: Raics I.)	— — — — —	257
— A modern Manicheus (ford.: Raics I.)	— — — — —	427
— A szerelem néma barátja (ford.: Raics I.)	— — — — —	428
<i>Demeter István</i> : Görög vers, idéetlenül	— — — — —	344
<i>De La Tour du Pin, Patrice</i> : Szeptember fiai (ford.: Kállay M.)	— — — — —	458
<i>Fodor József</i> : Óda a mindenhez	— — — — —	69
— Vihar előtt	— — — — —	70
— Mind tisztábban	— — — — —	88
— Nagy árnyak	— — — — —	255
<i>Gallay Sándor</i> : Egy újszülött vershez 1940-ben	— — — — —	516
<i>Harsányi Lajos</i> : A költő elhagyta a kertjét	— — — — —	383
— Gyászjelentés	— — — — —	384
<i>Hegedüs Zoltán</i> : Évek	— — — — —	117
— Három ezüstös tallér	— — — — —	197
— Három leány	— — — — —	218
— Alkonyi táj	— — — — —	286
— Eji fény	— — — — —	243
— Mint a kopasznyakú csókák	— — — — —	375
— Csodák	— — — — —	507
<i>Huikson, Katherine</i> : Anyaság (ford.: Szabó Gy.)	— — — — —	106
<i>Holló Ernő</i> : Rakotttyás	— — — — —	376
— Dész	— — — — —	432
— Beszterce	— — — — —	436

<i>Horváth Béla:</i> Amissis Amicis — — — — —	332
<i>Housman, A. C.:</i> Gyomláltam és kapáltam (ford.: Imecs B.)	331
<i>Hunyady István:</i> Bójalámpák a tengeren — — — — —	72
— Utóhang a Kalevalához — — — — —	393
<i>Imecs Béla:</i> Nagymosás — — — — —	507
<i>Istvánffy Miklós:</i> Bona György halálára (ford.: Geréb L.) — — — — —	241
— Szent Medárd (ford.: Geréb L.) — — — — —	241
— Tinódy Sebestyénről (ford.: Geréb L.) — — — — —	242
— Pásztorversek (ford.: Geréb L.) — — — — —	242
<i>Jankovich Ferenc:</i> Ó temető kövén — — — — —	131
<i>Janus Pannonius:</i> Krisztus születésére (ford.: Geréb L.) — — — — —	501
<i>Kálmán László:</i> Imádság különös estékre — — — — —	346
— A nyolc boldogság — — — — —	347
<i>Manzoni, Alesandro:</i> Május 5. (ford.: Horváth B.) — — — — —	273
<i>Marpicati, Arturo:</i> Gyalogolok (ford.: Horváth B.) — — — — —	161
<i>Meggyes Ete:</i> Öcsém meg én, s a trágyázó parasztok — — — — —	377
— Egy fejezet az Ars poetikámból — — — — —	473
<i>Meynel, Alice:</i> Lemondás (ford.: Szabó Gy.) — — — — —	196
— Felajánlás (ford.: Szabó Gy.) — — — — —	106
<i>Mécs László:</i> Betlehem — — — — —	11
— Fő a rend! — — — — —	12
— Az ember, jaj, nem akar boldog lenni — — — — —	12
— Forgószínpad — — — — —	412
— Vadáskunyhóban gyertya ég — — — — —	413
— Riport egy ingyen temetésről — — — — —	486
— Novembervégi séta — — — — —	487
<i>Mihály László:</i> A Caffé Greco-ban — — — — —	259
— Nem pörölni — — — — —	294
— „Ágyban párnák közt“ — — — — —	374
<i>Moscardelli, Nicola:</i> Siralom (ford.: Horváth B.) — — — — —	159
— Háború (ford.: Horváth B.) — — — — —	160
<i>Oláh Miklós:</i> Mária királyné vadászata (ford.: Geréb L.) — — — — —	496
— Mária királyné kincstartójára (ford.: Geréb L.) — — — — —	496
— Elégia rotterdami Erazmus sírjára (ford.: Geréb L.) — — — — —	496
— Farsang éjszakája Brügger városában (ford.: Geréb L.) — — — — —	498
— Válasz Kálnai Imre leveleire (ford.: Geréb L.) — — — — —	498
<i>Pakocs Károly:</i> Máglya-dal — — — — —	373
<i>Reményik Sándor:</i> Jaj, nagyot kértél — — — — —	374
<i>Ricci, Berto:</i> Örségváltás a Quirinálon (ford.: Horváth B.) — — — — —	164
<i>Rónay György:</i> Bombavetőök — — — — —	168
— Versek — — — — —	205
— Éjszaka — — — — —	290
— Hajnal — — — — —	290
<i>Rozványi Vilmos:</i> Én — — — — —	101
— Család — — — — —	123
— Séta a vásárcsarnokban — — — — —	124
— Üzenet magunknak — — — — —	519
— Lelkesedés — — — — —	523
<i>Semjén Gyula:</i> Békét tanulni jöttem — — — — —	64
— Az őszi naphoz — — — — —	508
<i>Sik Sándor:</i> Lila virág — — — — —	46
— Fakereszt — — — — —	46
— Júniusi körte — — — — —	419
— Régen, régen — — — — —	420
— Szellősuttagás — — — — —	420
<i>Sommer János:</i> A moldvai erdőkhöz (ford.: Geréb L.) — — — — —	463
— Mátyás könyvtárából (ford.: Geréb L.) — — — — —	463
— A moldvai fejedelelemnél (ford.: Geréb L.) — — — — —	465
Szent László királyról latin versek (ford.: Geréb L.) — — — — —	447

<i>Szamosközy István</i> : Buda (ford.: Geréb L.)	— — — —	368
— Fráter György sírjára (ford.: Geréb L.)	— — — —	368
— Néhai Bocskai István fejedelem cimereképe (ford.: Geréb L.)	— — — —	369
— Üstökös (ford.: Geréb L.)	— — — —	369
— Bocskai István fejedelem bőkezűségéről (ford.: Geréb L.)	— — — —	370
— Ut segetes auster	— — — —	370
<i>Thompson, Francis</i> : Desiderum indesideratum	— — — —	107
<i>Tűz Tamás</i> : Ének a furcsa narancsról	— — — —	52
— Karóra	— — — —	285
— Testvéreim, higgyétek el	— — — —	469
— Tétovázás	— — — —	509
<i>Ungaretti, Giuseppe</i> : Egy forradalmi halott sírkövére (ford.: Horváth B.)	— — — —	163
<i>Városi István</i> : Tavaszban	— — — —	254
— Péter-Pál reggelén	— — — —	254
— Varjú	— — — —	57
— Esti borzongás	— — — —	57
<i>Verancsics Antal</i> : Vanitas Vanitatum (ford.: Geréb L.)	— — — —	409
— Szonett (ford.: Geréb L.)	— — — —	410
— Pénz, éjszaka (ford.: Geréb L.)	— — — —	410
— Elégia (ford.: Geréb L.)	— — — —	411
<i>Végh György</i> : A malac	— — — —	472
— Anna Kovalcze	— — — —	179
— Az erdei tündér	— — — —	50
— Álomba ringató dal	— — — —	98
— Csöndes ünnepi vers	— — — —	17
— Együgyű szerelmes évődés	— — — —	179
— Falun	— — — —	391
— Hív a messzeség	— — — —	206
— Lázálomban	— — — —	510
— Mint a zsenge öz-sutának	— — — —	428
— Talán halott leszek	— — — —	98
— Tiszta vágyakozás	— — — —	206
— Új kedvest kereső dal	— — — —	393
<i>Villon, François</i> : A mulandóságról (ford.: Horváth B.)	— — — —	198
— Ballada a hajdani idők hölgyeiről (ford.: Horváth B.)	— — — —	199
— Ballada a hajdani urakról (ford.: Horváth B.)	— — — —	200
— Még egy ballada a hajdani urakról más modorban (ford.: Horváth B.)	— — — —	201
— Végrendeletéből (ford.: Horváth B.)	— — — —	247
<i>Zsámboky János</i> : Krisztushoz (ford.: Geréb L.)	— — — —	217
— Máté evangéliumának 8. fejezetére (ford.: Geréb L.)	— — — —	218
— Márton napjára (ford.: Geréb L.)	— — — —	278
— Ami örökké való (ford.: Geréb L.)	— — — —	279
— Az élet (ford.: Geréb L.)	— — — —	279
— A hú kutyák (ford.: Geréb L.)	— — — —	279
— Egységben az erő (ford.: Geréb L.)	— — — —	280
<i>Yeats, W. B.</i> : Ha vén leszel (ford.: Imecs B.)	— — — —	317

Regény, regényrészlet

<i>Ijjas Antal</i> : Külvárosi éjszaka	— 193, 233, 361, 433, 466	520
<i>Ignác Rózsa</i> : A tekerő barát	— — — —	449
<i>Le Fort, Gertrud</i> : Tilly kegyelmes úr (ford.: Ijjas A.)	— — — —	207
<i>Posszonyi László</i> : Shatakin	— — — —	89

Napló

Ijjas Antal: Szent Pál, az író — — — — —	269
— A német egység regénye — — — — —	228

Látszat és valóság

Bóka László: Származás és műveltség — — — — —	34
Gács György: Művészet és modern állam — — — — —	524
Hegedűs Zoltán: Harc és humanizmus — — — — —	140
Kodolányi János: A belvárosi színház vége — — — — —	348
Lovass Gyula: Ramuz és a parasztok — — — — —	258
Makay Gusztáv: Magyar Látóhatár Szabó Dezső új könyvéhez	219
Pogány Ö. Gábor: Tehetség és szorgalom — — — — —	73
— Száműzött írástudók — — — — —	295
Posszonyi László: Erdemes volt-e megkeresztelkednünk — —	475

Könyvbírálat

Apollinaire válogatott versei (Raics I.) — — — — —	400
Aradi Zsolt: A játékos fia (Makay G.) — — — — —	301
Asztalos István: Elmondja János (Posszonyi L.) — — — — —	191
Babits Mihály: Jónás könyve (Just B.) — — — — —	75
Balla Borisz :Niczky növendék (Makay G.) — — — — —	301
Balázs Ferenc: A rög alatt (Posszonyi L.) — — — — —	189
Boldizsár Iván: A gazdag parasztok országa (Pintér J.) — —	150
Bözdödi György: Székely bánja (Posszonyi L.) — — — — —	189
Bromfield, Louis: Árvíz Indiában (Lovass Gy.) — — — — —	223
Cholnoky Jenő: Körösi Csoma Sándor (A.) — — — — —	260
Dallos Sándor: Mezei Miraculum (Meggyes E.) — — — — —	359
De Cespedes, Alba: Lányok (Lovass Gy.) — — — — —	222
Északi fény. Műfordítások finnből (Geréb L.) — — — — —	267
Fertsek Ferenc: Bábú a polcon (Kézai B.) — — — — —	149
Field, Rachel: Egy asszony három élete (Déchy L.) — — — —	79
Fodor József: Jelenések évei (Fodor B.) — — — — —	397
Giono, Jean: Valaki a hegyekből (Lovass Gy.) — — — — —	480
Gy. Czikle Valéria: Triolették (Geréb L.) — — — — —	264
Halácsy Dezső: Írások a biztosítási eszme diadaláért (Simon Gy.) — — — — —	152
— A magyar városokért (Simon Gy.) — — — — —	360
Harsányi Lajos: Fejjel nagyobb mindenkinél (Fényi A.)	477
Három könyv a magyarságról (Bóka L.) — — — — —	36
Hegedűs Zoltán: Az örök dokk fölött — — — — —	265
Holler András: Verhaeren verseiből (Just B.) — — — — —	78
Horváth Jenő: Váradi freskó (Posszonyi L.) — — — — —	396
Hutchinson: Testamentum (Fényi A.) — — — — —	534
Järnefelt: Koivikkó lakói (Meggyes E.) — — — — —	479
Joó Tibor: Mátyás és birodalma (A.) — — — — —	260
Jócsik Lajos: Idegen igában (Raics I.) — — — — —	439
Juhász Vilmos: Nyersanyagháború (F. B.) — — — — —	267
— Világtörténet (F. B.) — — — — —	298
Just Béla: Mi Európaiak (A.) — — — — —	262

— Szagosmise (<i>Raics I.</i>)	— — — — —	527
Karácsony Benő: Utazás a szürke folyón (<i>Lovass Gy.</i>)	— — — — —	438
Kassák Lajos: Azon a nyáron (<i>Pogány Ö. G.</i>)	— — — — —	309
Kállay Miklós: A murányi amazon (<i>Makay G.</i>)	— — — — —	305
Kézai Béla: Az utolsó nap (<i>Makay G.</i>)	— — — — —	304
Kodolányi János: Süllyedő világ (<i>Meggyes E.</i>)	— — — — —	358
Lippay Lajos: Három világrész partjain (<i>Makay G.</i>)	— — — — —	306
Mai román költők (<i>Geréb L.</i>)	— — — — —	267
Mann, Thomas: Lotte Weimarban (<i>Lovass Gy.</i>)	— — — — —	223
Marconnay Tibor Új nap (<i>Geréb L.</i>)	— — — — —	265
Maugham, Sommerset: Karácsony (<i>Lovass Gy.</i>)	— — — — —	225
Mátyás Ferenc: Eleven koporsók (<i>Geréb L.</i>)	— — — — —	265
Medveczky Bella: Havasi vihar (—o —ó.)	— — — — —	222
Mikecs László: Románia (<i>Posszonyi L.</i>)	— — — — —	396
Mohácsi Jenő: Bánk Bán németül (<i>Wagner J.</i>)	— — — — —	359
Németh László: Szerdai fogadónap (<i>Pogány Ö. G.</i>)	— — — — —	311
Pálffy János: Emlékező erdélyiek (<i>Fényi A.</i>)	— — — — —	529
Papini, Giovanni: Az én Itáliám (<i>Meggyes E.</i>)	— — — — —	440
Posszonyi László: Az árnyék (<i>Makay G.</i>)	— — — — —	302
Raics István: Verlaine verseiből (<i>Just B.</i>)	— — — — —	79
Reményik Sándor: Magasfeszültség (<i>Meggyes E.</i>)	— — — — —	398
Rónay György: A lázadó angyal (<i>Makay G.</i>)	— — — — —	303
Sík Sándor: Az Isten fiatal (<i>Just B.</i>)	— — — — —	356
— Zrinyi Miklós (<i>Fényi A.</i>)	— — — — —	478
Siklóssy László: Az országgyűlési beszéd útja (<i>Zimándi P.</i>)	— — — — —	150
Somogyi József: A faj (<i>A.</i>)	— — — — —	261
Szabédi László: Alkotó szegénység (<i>Geréb L.</i>)	— — — — —	266
Szabó Lőrinc: Válogatott versek (<i>Just B.</i>)	— — — — —	77
Szappanyos Gabriella: Emberek a Szamos mentén (<i>Posszonyi L.</i>)	— — — — —	192
Szemlér Ferenc: Más csillagon (<i>Posszonyi L.</i>)	— — — — —	190
Székely Zoltán: Új ezredév felé (<i>Just B.</i>)	— — — — —	77
Tatay Sándor: Jelek a porban (<i>Pogány Ö. G.</i>)	— — — — —	308
Ternyey Árpád: Sas a Balaton felett (<i>Szabó Gy.</i>)	— — — — —	478
Tersánszky Józsi Jenő: Az Én fiam (<i>A.</i>)	— — — — —	400
Toldalaghy Pál: Im üdvözöllek (<i>Geréb L.</i>)	— — — — —	266
Tompa László: Hol vagy ember (<i>Geréb L.</i>)	— — — — —	266
Tóth László: Magányos jegenye (<i>Makay G.</i>)	— — — — —	305
Új Auróra: Fiatal költők anthológiája (<i>Geréb L.</i>)	— — — — —	264
Várkonyi Nándor: Magyar katonaköltők (<i>Demény J.</i>)	— — — — —	530
Verőczy Imre: Titokzatos magas erők (—.)	— — — — —	439
Wass Albert: Csaba (<i>Lovass Gy.</i>)	— — — — —	437
Wolf, Virginia: Évek (<i>Lovass Gy.</i>)	— — — — —	226
Zathureczky Gyula: Erdély, amióta másképpen hívják (<i>Posszonyi L.</i>)	— — — — —	191

A FRANKLIN TÁRSULAT

KARÁCSONYI ÚJDONSÁGAI

MAGYAR REGÉNYEK

Török Sándor: Különös éjszaka.
Újszerű, szellemes és költői kísértettörténet
a mai időkből. Fűzve 3·80, kötve 5·20 P.

Jékely Zoltán: Zugliget.
Erdély és a pesti élet találkozik ebben a
kitűnő regényben. Fűzve 5·70, kötve 7·— P.

K Ü L F Ö L D I R E G É N Y E K

Georges Duhamel: A napló. — A nagysikerű Salavin-
ciklus legújabb kötete. — Fűzve 4·30 pengő, kötve 5·60 pengő.

F. E. Sillanpaan: Egy férfi útja. A Nobel-díjas nagy író regénye,
a „Silja“ párdarabja. Fűzve 4·30, kötve 5·60, bőrkötésben 6·20 P.

Massimo Bontempelli: Az ezüstkakas. A mai olasz regény-
írás legkiemelkedőbb egyénisége. — Fűzve 4·30, kötve 5·60 P.

Corrado Alvaro: Az erős ember. Az egyén és a közösség
tragikus összeütközésének regénye. — Fűzve 5·80, kötve 7·10 P.

MAGYAR IRÓK

A Franklin Társulat új irodalmi életrajz-sorozata.

Sík Sándor: Zrinyi Miklós.
A költő Zrinyi élete és munkásságá-
nak mai értékelése. — Kötve 5·20 pengő.

Kerecsényi Dezső: Kölcsey Ferenc.
A reformkor nagy költője és bölcselője, az
első modern Kölcsey-életrajz. Kötve 4·80 P.

BALLA BORISZ

BRÜSSZELI NAPLÓ

(1939-40)

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT

Felolós szerkesztő és kiadó: Dr. Possonyi László.